
להבין את התפלה

A Look At the Sources and Structure of the Prayers in the סידור

Part 9

תפלת ערבית

TABLE OF CONTENTS

Table of Contents

Volume Number: 9

Newsletter Number:	Page Number
6-17 OPTIONAL OR MANDATORY? תפלת ערבית-רשות או חובה?	3
6-18 DEFINING THE TERM רשות VIZ-A-VIS תפלת ערבית	6
6-19 THE TIME CONFLICT OF קריאת שמע AND עשרה IN תפילת ערבית	10
6-20 INTRODUCING תפלת ערבית WITH פסוקים	14
6-21 והוא רחום יכפר עון	18
6-22 INTRODUCTION TO THE תפלת ערבית OF ברכות קריאת שמע	22
6-23 THE THEMES OF THE ברכות קריאת שמע	26
6-24 אוהב את עמו ישראל "לעד"	30
6-25 THE ברכה OF גאל ישראל	32
6-26 THE ORIGIN OF THE ברכה OF: השכיבנו	36
6-27 השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא	40
6-28 ברוך שומר את עמו ישראל לעד	44
6-29 THE ברכה OF לעולם ברוך ה' לעולם AS A CLUE TO THE DEVELOPMENT OF JEWISH LITURGY	49
6-30 THE APPROPRIATE TIME TO RECITE קריאת שמע AT NIGHT	59

OPTIONAL OR MANDATORY-תפלת ערבית-רשות או חובה?

תפלת ערבית has the distinction of being the only תפלה concerning which a debate took place in the גמרא as to whether it was mandatory or voluntary. If you were asked the question today, you would probably answer that it is mandatory. But does that position truly reflect the current status of תפלת ערבית? Let us begin by repeating a point that we made concerning תפלת שחרית; i.e. that in structuring תפלת ערבית, חז"ל combined the מצוה of קריאת שמע with the מצוה of תפלה. Everyone agrees that fulfilling the מצוה of קריאת שמע at night is mandatory. Remove קריאת שמע and its ברכות from תפלת ערבית and you are left with only שמונה עשרה. Ask yourself the question again: today, is the recitation of this שמונה עשרה mandatory or optional? Let us begin by noting that the debate found in the גמרא that is centered on this issue is unlike other debates that we found in the גמרא concerning other aspects of prayer:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' א'—משנה. תפלת השחר עד הצות, רבי יהודה אומר: עד ארבע שעות. תפלת המנחה עד הערב; רבי יהודה אומר עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע; ושל מוספין כל היום. גמרא. דף כז עמ' ב'—תפלת הערב אין לה קבע. מאי אין לה קבע? אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא, ליתני תפלת הערב כל הלילה! אלא מאי אין לה קבע? כמאן דאמר: תפלת ערבית רשות. דאמר רב יהודה אמר שמואל: תפלת ערבית, רבן גמליאל אומר: חובה, רבי יהושע אומר: רשות. אמר אביי: הלכה כדברי האומר חובה. ורבא אמר: הלכה כדברי האומר רשות.

Translation: Mishnah. The morning Tefillah can be said until midday; Rabbi Judah says till the fourth hour. The afternoon prayer can be said till evening; Rabbi Judah says, until the middle of the afternoon. The evening prayer has no fixed limit. The time for the Mussaf prayers is the whole of the day; Rabbi Judah says, till the seventh hour. Gemara. The evening prayer has no fixed limit. What is the meaning of "has no fixed limit"? Shall I say it means that if a man wants he can say the Tefillah any time in the night? Then let it state, 'the time for the evening Tefillah is the 'whole night'! — But what in fact is the meaning of "has no fixed limit"? It is equivalent to saying, The evening Tefillah is optional. For Rabbi Judah said in the name of Samuel: With regard to the evening Tefillah, Rabban Gamaliel says it is compulsory, whereas Rabbi Joshua says it is optional. Abaye says: The Halacha is as stated by the one who says it is compulsory; Raba says the Halacha follows the one who says it is optional.

1. Apparently שמואל held that תפלת ערבית was mandatory. See the following תוספות:

תוספות מסכת ברכות דף כו' עמ' א'—טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים – ואם תאמר והאמר רב לקמן (ד' כז:): תפלת ערבית רשות, וקיימא לן כותיה באיסורי.

Translation: If someone erred and did not recite the evening prayer, he makes it up by reciting Shemona Esrei twice in the next Tefilas Schacharis. Perhaps you want to ask: did not Rav hold that the evening prayer is optional, why do you need to make it up since we hold by Rav's opinion in matters involving permitted and prohibited practices.

Notice that the **גמרא** provides us with three pairs of opinions on the question: is **תפלת ערבית** mandatory or optional. They are: **רבי יהושע** and **רב**, **רבי שמואל** and **רבי רבא**, and **רבי רב** and **רבי רבא**. Let us further note the era when each pair lived. **רבי רבא** and **רבי רב** were early **תנאים**. **רבי רב** and **רבי שמואל** were first generation **אמוראים** in **בבל**. **רבי רבא** and **רבי רב** were fourth generation **אמוראים** in **בבל**. This is one of the few debates concerning prayer that spanned a period of several hundred years. As with other differences of opinion concerning **תפלה**, these disagreements do not reflect a right or wrong way to act. Instead they indicate that both practices were being followed during these eras.

That the **תפלת ערבית** does not repeat **שמונה עשרה** during **תפלת ערבית** is another factor that mitigates against the position that **תפלת ערבית** is mandatory:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ט' הלכה ט'—בערב כל העם יושבין והוא עומד ואומר והוא רחום כו' ברכן את י-י המבורך וכו' והם עונין ברוך י-י המבורך לעולם ועד, ומתחיל לפרוס על שמע, ואומר קדיש. ואחר כך הכל עומדים ומתפללין בלחש, וכשמשלימין אומר קדיש והם נפטרין, ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית לפי שאין תפלת ערבית חובה, לפיכך לא יברך ברכות לבטלה שאין כאן אדם שנתחייב בהם כדי להוציאו ידי חובתו.

Translation: In the evening, all those congregated sit and the prayer leader stands. He says: V'Hu Rachum etc. Barchu Es Hashem Ha'Mivorach etc. Those congregated respond with Baruch Hashem Ha'Mivorach L'Olam Va'Ed. He then begins Lifros Al Shema and then recites Kaddish. The congregations stands and recites the silent Shemona Esrei. When the congregation completes the recitation of Shemona Esrei, the prayer leader says Kaddish and everyone goes home. The prayer leader does not repeat Shemona Esrei out loud in the evening because the prayer of the evening is not mandatory. Therefore it would be inappropriate for the prayer leader to repeat the Brachos of Shemona Esrei since no one needs to hear them in order to fulfill their obligation. To do so would be to recite the Brachos in vain.

Ask yourself another question: how many times have you been in synagogue for **תפלת ערבית** when either the **גבאי** or the Rabbi have announced that it was necessary to repeat **שמונה עשרה**? Did you ever ask yourself: why do I not have to also repeat **שמונה עשרה**? The answer is: because **תפלת ערבית** is optional, the **שמונה עשרה** of **תפלת ערבית** does not have to be recited at any specific time. That answer should lead you to a different question: why do we recite **שמונה עשרה** at all during **תפלת ערבית**; let us recite only **תפילות** each day. Professor **שמע ישראל תא-שמע**, in an article entitled: **תפלת ערבית רשות או חובה** in his book, **התפלה האשכנזית הקדומה**, at page 119, footnote 7, relates that so much importance was given to reciting **שמונה עשרה** three times each day that it led to the practice of reciting **שמונה עשרה** both at **מנחה גדולה** and **מנחה קטנה** that we studied in Newsletter 6-11.

להבין את התפלה

The practice may have been instituted by those who held that תפלת ערבית was optional but who still wanted to follow the practice of reciting שמונה עשרה three times each day.

One more factor that mitigates against the position that תפלת ערבית is mandatory. Does the recital of שמונה עשרה at night fit into either one of the two views of שמונה עשרה that we have put forth; i.e. that it follows the formula of הודאה and בקשה, שבה or that it is a substitute for the עבודה in the בית המקדש. Reciting שמונה עשרה at night does not fit the formula of הודאה and בקשה, שבה. The same reason that justifies omitting תחנון during תפלת ערבית justifies omitting שמונה עשרה; i.e. it is inappropriate to make personal requests from the רבונו של עולם at night because that is the time when the מרת מדין reigns. Similarly, reciting שמונה עשרה at night does not fit the view that it is a substitute for the עבודה. Although the following גמרא provides that תפלת ערבית parallels an activity that took place in the בית המקדש, the תורה תמימה demonstrates that it was not the type of activity that would preclude a finding that תפלת ערבית was optional. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו' עמ' ב'—ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע, שהרי אברים ופדרים שלא נתאכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה.

תורה תמימה הערות ויקרא פרק ו' הערה ז'—והנה פשוט הדבר דמצוה זו דהקטר חלבים ואימורים אינה מצוה חיובית שיהיה בהכרח להקטירם כל הלילה, אלא דרק מותר להקטירם גם בלילה, אבל אם נתאכלו ביום די בזה, ולפי"ז למאי דקיי"ל ריש פ"ד דברכות כ"ו ב', דשלש תפלות שביום כנגד תמידים תקנום, ותפלת ערבית נתקנה כנגד הקטר חלבים ואימורים שנקטירין כל הלילה, לפי זה יתבאר מאוד בפשיטות מה דקיימא לן תפלת ערבית רשות, והוא מפני שהדבר שכנגדו. תקנה תפלה זו הוא גם כן רשות, כמו שכתוב דהא דהקטר חלבים ואימורים נקטרים כל הלילה הכונה שרשות להקטירין בלילה, אבל אם נתאכלו ביום אין חובה ומצוה להשהותן להקטירין בלילה.

Translation: It is obvious that the Mitzvah to burn the fats and limbs was not a mandatory Mitzvah that needed to be conducted each night. Instead the practice must be explained as follows: it was permissible to burn the fats and limbs at any time during the night. But if the fat and limbs were consumed during that same day, then nothing more needed to be done. According to this explanation the following that we learned in the beginning of the fourth chapter of Masechet Brachos page 26b makes sense, that the three prayers each day were instituted to commemorate the services that took place in the Beis Hamikdash and that the evening prayer was established to reflect the practice of burning the fat and limbs throughout the night. That explains why Tefilas Arvis was optional ; i.e. it paralleled an optional activity that occurred in the Beis Hamikdash. When the gemara said that the fats and limbs were burnt all night it meant that it was permissible to do so. However, if the fat and limbs were consumed during the day, there was no requirement to wait to burn them during the night.

תפלת ערבית "רשות" VIZ-A-VIS DEFINING THE TERM

Despite the Halachic holding that תפילת ערבית is רשות, the accepted practice today is to treat תפילת ערבית as a חובה. How did that come about? Let us review how various ראשונים presented this issue:

תוספות מסכת ברכות דף כו עמוד א-טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים – ואם תאמר והאמר רב לקמן (ד' כז:) תפלת ערבית רשות וקיימא לן כותיה באיסורי. ועוד קשה דאמר לקמן (ד' ל:) טעה ולא התפלל יעלה ויבוא בלילה אין מחזירים אותו משום דאין מקדשין את החדש בלילה, ולמה ליה האי טעמא, תיפוק ליה דתפלת ערבית רשות? ויש לומר הא דאמרין דתפלת ערבית רשות היינו לגבי מצוה אחרת והיא עוברת דאז אמרין תדחה תפלת ערבית מפניה אבל לחנם אין לו לבטלה.

Translation: If he erred and failed to recite Tefilas Maariv, he recites Shemona Esrei twice the next morning in Tefilas Shacharis-Perhaps you would like to question this ruling by pointing out that Rav held that reciting Tefilas Maariv was optional. If that be the case, why is it necessary to make up this prayer, particularly since we accept the Halachic rulings of Rav when the issue concerns prohibited actions? You can further challenge this Gemara based on what we learned that if someone failed to recite Ya'Aleh V'Yavoh in the Shemona Esrei he recited on the first night of Rosh Chodesh, he need not repeat Shemona Esrei because it was the practice of the Court not to declare the New Moon at night. Why do we need this reason, let us simply say that he need not repeat Shemona Esrei because Tefilas Maariv is optional? We therefore must conclude that the definition of voluntary as it concerns Tefilas Maariv is limited to circumstances when he could be performing another Mitzvah that if he fails to perform, he will lose the opportunity to perform it. In that case, he may omit reciting Tefilas Maariv. However, he may not omit Tefilas Maariv for no reason at all.

ספר המנהיג דיני תפילה עמוד קכ-וכבר חייבו רבי' היי' ז"ל דאע"ג דקיימא לן דתפילת ערבית רשות כסתם מתניתי' בתפי' השחר, דתנן תפי' הערב אין לה קבע, ואמ' בגמ' מאי אין לה קבע, אינה קבע כמאן דאמ' תפילת ערבית רשות וסתם במתני' ומחלוק' בברית' הלכה כסתם מתני'. ועוד דרב אמר הלכה כדברי האומר רשות, ושמוא' אמ' הלכה כדברי האומ' חובה, והלכת' כרב באיסורי דכל חובה המוטלת על האדם לבר דיני ממון איסורא הוא. והאי דמצלו לה כל ישראל לאו משום חובה היא ואי לא עבדי איכא פורענות, דלעולם רשות היא, ומצוה קא עביד ומקבל שכר ואי לא עביד לא מקבל פורענות, אבל מצוה דהיא חובה אי עביד להא אית ליה שכר מצוה ואי לא עביד אית ליה עון. והויא לה כצדקה וגמילות חסדים דמצוה ורשות דאי עביד מקבל עליהו שכר ואי לא עביד לית ליה עון. אבל סוכה וציצית והדומים להם אי עביד מקבל שכר ואי לא עביד אית ליה עון דמצות דחובה נינהו, וכן בקראת שמע דקרי ליה כוותיקין אית ליה שכר ואי לא לית ליה עון כאילו לא קראו כלל אלא איבר אותו שכר.

Translation: Rav Haii already resolved that reciting Tefilas Maariv was mandatory. He made that ruling despite the Mishna which holds that Tefilas Maariv has no measure which was interpreted by the Gemara to mean that it is optional and despite the holding by Rav that reciting Tefilas Maariv was optional. The reason that the Jewish People recite Tefilas Maariv every night is not out of the type of obligation that if one fails to do so one has committed a sin. It is optional from the point of view that if one recites it, one receives a reward but if one fails to do so it is not a sin. This is to be distinguished from an obligatory Mitzvah concerning which if he performs the Mitzvah he receives a reward and if he fails to do so he is punished. Reciting Tefilas Maariv is similar to the Mitzvah of charity or gemilas chesed which are Mitzvos but are optional. If one performs the Mitzvah, one receives a reward but if one fails to do so it is not a sin.

Mitzvos like Succah and Tzitzis and others similar to them, if one performs them he receives a reward and if he fails to perform them he is punished. Reciting Kriyas Shema at its earliest time is a similar Mitzvah. If one performs that Mitzvah in that way, one receives a reward but if one fails to do so it is not a sin.

מחזור ויטרי סימן עו-הא דקאמרי' תפילת ערבית רשות או חובה, הני מילי היכא דלא קבעו כלל לצלוויי. אבל אי עלי או קבליה עליה חובה. ואי טעי בה הדר ומצלי. דאי לא תימ' הכי בראש חדש דקאמרי' טעה ולא הזכיר של ראש חדש ערבית אין מחזירין אותו שאין מקדשין החדש אלא ביום. מאי איריא ראש חדש תיפוק לי בימים טובים ושבתות נמי אין מחזירין אותו דהא תפילת ערבית רשות. אלא ש"מ כי קאמרי תפילת ערבית רשות הני מילי היכא דלא קבעי לצלוויי כלל, אבל היכא דקבעי לצלוויי, שוויה עליה כחובה.

Translation: The discussion as to whether Tefilas Maariv is mandatory or optional only concerns someone whose practice it is never to recite Tefilas Maariv. However if someone regularly recites Tefilas Maariv or has accepted it upon himself as an obligation, it becomes mandatory for him to recite it. In that case, if he errs while reciting Shemona Esrei in Tefilas Maariv, he must repeat Shemona Esrei. If this is not the proper explanation of the dispute then why on the first night of Rosh Chodesh if one failed to recite Ya'Aleh V'Yavoh in Tefilas Maariv, did the Gemara the rule that he need not repeat Shemona Esrei because Kiddush Ha'Chodesh, the declaration of the New Moon, took place only in the daytime. If reciting Tefilas Maariv was optional then there would be no need to repeat Shemona Esrei on Shabbos and Yom Tov, if one made a mistake. We can therefore conclude that when the gemara said that Tefilas Maariv was optional, it was only concerning one who regularly failed to recite Tefilas Maariv but if he recited it regularly it became mandatory for him.

The ספר כלבו raised an additional issue if in fact reciting ערבית תפילת was optional.

How do we comply with the requirement to recite 100 ברכות each day if we omit שמונה עשרה in ערבית עשרה?

ספר כלבו סימן ח-וכתב הרמב"ם ז"ל לכך לא תקנו קדושה בערבית מפני שהיא רשות, ופליגנא והא כתיב (דברים י, יב) מה ה' א-להיך שואל מעמך ואמר רז"ל אל תקרי מה אלא מאה והלא בג' ברכות שבלילה במנין מאה? אלא מה רוצה לומר תפלת ערבית רשות, רוצה לומר שיש ברשות האדם לאמרה בערב קודם שקיעת החמה לולי קריאת שמע שחייב אדם לאומרה עם הכוכבים וכן היו עושין רז"ל בימי פוליו הקיסר שגזר שמד ובטל דתם והיו הולכים קודם שקיעת החמה לבית הכנסת ומתפללין תפלת ערבית וכשהיה לילה היו אומרים ק"ש בביתם.

Translation: The Rambam wrote that the reason that Kedushah is not recited in Tefilas Maariv is because Tefilas Maariv is optional. The Rambam's position could be challenged. Did we not have a verse: what does G-d ask of you; did our Sages not advise that we should not read the word as "Mah" (what) but rather as "May'Ah" (100) and did we not need to recite Shemona Esrei at night so that we could complete our requirement to recite 100 Brachos each day. Then how shall we explain the Gemara's conclusion that Tefilas Maariv was optional? What the Gemara meant by optional was that we have the option to recite Tefilas Maariv before sunset despite the fact that we recite Shemona Esrei after Kriyas Shema and all agree that Kriyas Shema must be recited at night after the stars come out. In fact that was how our Sages acted in the time of Emperor Polippo Caesar who issued an edict against practicing Judaism. The Jews were forced to go to synagogue before sunset in order to recite Tefilas Maariv. Then at night they would recite Kriyas Shema at home.

The ספר כלבו adds one more thought to this issue:

וה"ר נתן ז"ל כתב נראה לי שכשם שאין המלאכים נכנסין בגבולינו כך אין אנו נכנסין בגבולם. ואומר בחסדים שעשה הקב"ה חסד עם ישראל שאומר שירה ביום ומלאכים בלילה שכן אמרו דוד (תהלים

להבין את התפלה

מב, ט) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי, פירוש יצוה ה' חסדו לישראל ובלילה שירה של הקב"ה שהוא שירת המלאכים שאני מקלם בהם הלילה לפניו דכתיב (שם קיט, סב) הצות לילה אקום להודות לך.

Ha' Rav Nasan wrote that it appears to me that just as the angels do not interfere with our world we too should not interfere with their world. One of the acts of compassion that G-d extended to the Jewish people was that in the Beis Hamikdash, the Leviim would say Shira during the day while the angels sang Shira at night. That was what King David meant when he said (Tehillim 42, 9) By day the Lord will command His loving kindness, and in the night His song shall be with me, a prayer to the G-d of my life. This verse should be interpreted to mean: in the day G-d will command the angels to be silent as a kindness to those who need it, the people of the lower world. During the night the song sung by the angels will be heard while G-d still hears the human song, which I sang during the day. This follows what was written (Tehillim 119, 62): In the middle of the Night I will arise and thank You.

That תפלה itself is ערבית רשות had practical implications concerning the תפלה:

מחזור ויטרי סימן קא-ולפי ששנינו תפילת ערבית רשות לפיכך הוסיפו ראשי ישיבות שבבבל ברכה זו. ב"א י-י המלך בכבודו כו' להודיע שתפלת ערבית רשות. ואין צריך לסמוך גאולה לתפילה. וקבעו שם ברכה זו ברוך י-י לעולם אמן ואמן.

Translation: Because it was concluded that Tefilas Maariv was optional, the heads of the Babylonian Academies added the following Bracha to Tefilas Maariv: Baruch Ata Hashem Ha'Melech Bichvodo etc. This was done to confirm that the recital of Tefilas Maariv was optional and that it was not necessary to join the commemoration of the Exodus from Egypt with the recital of Shemona Esrei. They established the name of the Bracha as Baruch Hashem L'Olam Amen V'men.

The פסוקים ריטב"א provides a little history behind the composition of the paragraph of פסוקים that begin: ברוך י-י לעולם אמן ואמן.

הלכות ברכות לריטב"א פרק ו-ה. מצוה לאדם לענות אמן אחר כל ברכותיו, והוא בסוף שתי ברכות או יותר בכל ענין שכשגמר ברכותיו יש לו רשות לשוה, כגון סוף ברכות של תורה ושל הלל ושל הפטרה ושל תפלה, אבל לא בין ברכה לברכה, ולא בסוף ברכות של קריאת שמע של שחרית שאסור להפסיק בין גאולה לתפלה כלל, אבל ברכות של קריאת שמע של ערבית, שנהגו היום להפסיק בינם ובין תפילה בקדיש, עונה אמן אחר ברכה אחרונה של קריאת שמע שזו היא השכיבנו, כדי לעשות היכר שאותן פסוקים שאומר אחר כן אינם של ק"ש אלא תקנת אחרונים שתקנום במקום תפילה, לפי שהיו מתפללים בשדות והיו מסוכנים להתאהר שם, ולפי שתפלת ערבית רשות לא היו חוששין להתפלל בצבור אלא אומרים פסוקים אלו שיש בהם י"ח הזכרות כנגד י"ח ברכות והיו מברכין אחריהן ברכה אחת וחותרם המלך בכבודו חי וקיים ימלוך עלינו לעולם ועד ועל כל מעשיו ואחר כך הרוצה היה מתפלל לעצמו בביתו, ועכשיו נשאר הדבר על מנהגו אע"פ שבטל הטעם לפיכך יחיד שאומר ברכות של קריאת שמע כשגומר ברכת השכיבנו מתפלל לאלתר לסמוך גאולה לתפלה ואינו אומר אמן עד סוף ברכה אחרונה של י"ח.

Translation: It is a Mitzvah for a person to recite Amen after each of the Brachos that he recites when he finishes reciting a group of two or more Brachos. When he finishes all of the Brachos he may talk like at the end of the Brachos Ha'Torah, Hallel, the Haftorah and Shemona Esrei but he should not speak in the middle of reciting a group of Brachos. At the end of the Brachos of Kriyas Shema that he recites in the morning, he should not speak because he is prohibited from speaking because he needs to join the commemoration of the Exodus from Egypt with the recital of Shemona Esrei. However, concerning the Brachos of Kriyas Shema that are recited as part of Tefilas Maariv, the practice now is to recite Kaddish between the Brachos of Kriyas Shema and Shemona Esrei. Therefore he may recite

Amen after reciting the last Bracha of Kriyas Shema which is Hashkeiveinu. He does so as a sign that the verses that he recites after Hashkeiveinu are not part of the Brachos of Kriyas Shema but were an innovation instituted later in place of Shemona Esrei. This paragraph was composed because there were those who recited Tefilas Maariv in the fields and would be in harms way if they stayed out too late. Since Tefilas Maariv is optional, they did not make the effort to recite Tefilas Maariv in a group of ten men. Instead they recited these verses in which the name of G-d appears 18 times representing the 18 Brachos of Shemona Esrei. They would then recite a Bracha at the end of the verses and end: Ha'Melech Bi'Kvodo Chai V'Kayam Yimloch Aleinu L'Olam Va'Ed V'Al Kol Ma'Asav. Then whoever wanted to recite Shemona Esrei at home could do so. Even after the reason for reciting this extra paragraph no longer existed, the paragraph remained a part of our practice. Therefore a person who is praying alone can skip this paragraph. After reciting the Brachos of Kriyas Shema, he should recite Hashkeiveinu in order to join the commemoration of the Exodus from Egypt with the recital of Shemona Esrei. He should not recite Amen after any of his Brachos until after the last Bracha of Shemona Esrei.

The **שבולי הלקט** provides an additional view on the the paragraph of **פסוקים** that begin:
ברוך יי לעולם אמן ואמן:

ספר שבולי הלקט ענין תפילה סימן נב—דין תפלת ערבית אם רשות אם חובה—מצאתי בשם רבינו שלמה זצ"ל מה שאמרו רבותינו תפלת ערבית רשות דוקא בתפלה לבדה קאמר ולא בקריאת שמע דקריאת שמע בברכותיה חובה היא מדאורייתא כדכתיב בשכבך ובקומך ועל זה הטעם הוסיפו ראשי ישיבות שבבבל לומר הפסוקין ברוך ה' לעולם אמן ואמן וחותרין בא"י מלך א—ל חי לעד וקיים לנצח להודיע שהוא רשות ואינו צריך לסמוך גאולה לתפלה וקבעו כנגד התפלה הפסוקין האלה עם ההתימה שיש בהן י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות ושלחום לאנשי ארץ ישראל וקבעום. ולכך אומר קדיש כלומר זו היא השלמת התפלה. והרועה ליפטר נפטר והולך לו. והאידינא שוויה כולי עלמא לתפלת ערבית חובה וצריך לסמוך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית. דאמר ר' יוחנן איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית ואע"פ שמפסקין בהשכיבנו ובפסוקין כגאולה אריכתא דמיין ולית לן בה... וקדיש אחר יאמרו אחר ברכת של קריאת שמע של ערבית. מפני שתפלה של ערבית רשות ושמא יצא אדם מבית הכנסת אחר שגומרין הברכות של אמת ואמונה ולא יתפלל י"ח ונמצא יוצא בלא קדיש.

Translation: I found in the name of Rabbenu Shlomo that the rule enunciated by our sages that Tefilas Maariv was optional was only meant to include Shemona Esrei and not Kriyas Shema. Kriyas Shema and the Brachos of Kriyas Shema are mandatory as a Torah based rule as it is written when you lay asleep and when you arise. That is the reason the heads of the Babylonian Academies added the verses: Baruch Hashem L'Olam Amen V'Amen and ended it with Baruch Ata Hashem Melech Ail Chai La'Ad V'Kayam La'Netzach in order to confirm that reciting Tefilas Maariv is optional and it is not necessary to to join the commemoration of the Exodus from Egypt with the recital of Shemona Esrei. They chose these verses to reflect the 18 Brachos of Shemona Eserei which with the ending Bracha contain 18 references to G-d's name. They sent this to the people of Eretz Yisroel and they established the recital of this paragraph as a regular practice. That is why we recite Kaddish before Shemona Esrei to announce that the end of Tefilas Maariv has been reached. Whoever wishes to leave at that moment may leave. Now everyone considers Tefilas Maariv as being mandatory and it is necessary to to join the commemoration of the Exodus from Egypt with the recital of Shemona esrei. This is based on what Rav Yochanon said: who will inherit a part in the Next World? He who joins the commemoration of the Exodus from Egypt with the recital of Shemona Esrei. He is considered as having done so despite reciting Hashkeiveinu and the paragraph of verses. They are considered a lengthy reference to the Exodus. We recite Kaddish after the Brachos of Kriyas Shema because reciting Shemona Esrei in Tefilas Maariv is indeed optional. Another reason to recite Kaddish before Shemona Esrei is to benefit one who leaves the synagogue after completing the Birchos Kriyas Shema. He does not recite Shemona Esrei and fails to hear the Kaddish that is recited after.

תפילת ערבית IN שמונה עשרה AND קריאת שמע THE TIME CONFLICT OF

Our discussion concerning the rule that תפילת ערבית is רשות, optional, highlights the conflict that exists between the need to recite קריאת שמע at night at its proper time and the practice to recite תפילת ערבית at an earlier time. The following disagreement illustrates the conflict:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד' עמ' ב'—אמר מר: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום. במאי קא מפלגי? אי בעית אימא קרא, אי בעית אימא סברא. אי בעית אימא סברא, דרבי יוחנן סבר: גאולה מאורתא נמי הוי, אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא; ורבי יהושע בן לוי סבר: כיון דלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאולה מעלייתא. ואיבעית אימא קרא, ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב: (דברים ו') בשכבך ובקומך; רבי יוחנן סבר: מקיש שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע ואחר כך תפלה, אף שכיבה נמי קריאת שמע ואחר כך תפלה; רבי יהושע בן לוי סבר: מקיש שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו, אף שכיבה נמי קריאת שמע סמוך למטתו. מתיב מר בריה דרבינא: בערב מברך שתיים לפנייה ושתיים לאחרייה; ואי אמרת בעי לסמוך, הא לא קא סמך גאולה לתפלה, דהא בעי למימר השכיבנו! אמרי: כיון דתקינו רבנן השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא. דאי לא תימא הכי, שחרית היכי מצי סמיך? והא אמר רבי יוחנן, בתחלה אומר: (תהלים נ"א) ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר: (תהלים י"ט) יהיו לרצון אמרי פי! אלא: התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח, כתפלה אריכתא דמיא. הכא נמי, כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא.

Translation: The Master said: 'Let him recite Shema' and then say the Tefillah'. This accords with the view of Rabbi Johanan. For Rabbi Johanan says: Who inherits the world to come? The one who follows the Ge'ullah immediately with the evening Tefillah. Rabbi Joshua ben Levi says: The Tefilloth were arranged to be said in between the two times we recite Kriyas Shema each day. What is the basis for their differences? If you like, I can say that their differences are based on an interpretation of a verse, and if you like, I can say that their disagreement is based on reasoning. Rabbi Johanan argues: Though the complete deliverance from Egypt took place in the morning time only, there was also some kind of deliverance in the evening; whereas Rabbi Joshua ben Levi argues that since the real deliverance happened in the morning, that of the evening was not a proper deliverance. 'Or if you like, I can say it is the interpretation of a verse'. Both interpret one and the same verse, i.e when you lie down and when you arise. Rabbi Johanan argues: There is here an analogy between lying down and rising. Just as at the time of rising, recital of Shema' precedes Tefillah, so also at the time of lying down, recital of Shema' precedes Tefillah. Rabbi Joshua ben Levi argues differently: There is here an analogy between lying down and rising. Just as at the time of rising, the recital of Shema' takes place soon after rising from bed, so also at the time of lying down, recital of Shema' must take place just before going into bed. Mar ben Rabina raised an objection. In the evening, two benedictions precede and two benedictions follow the Shema'. Now, if you say he has to join Ge'ullah with Tefillah, behold he does not do so, for he has to say in between, Hashkeiveinu, 'Let us rest'? I reply: Since the Rabbis ordained the benediction, 'Let us rest', it represents a part of the Ge'ullah blessing. For, if you do not admit that, how can he join the Exodus to Tefillah in the morning, seeing that Rabbi Johanan says: In the beginning of the Tefillah one has to say: O Lord, open You my lips etc., and at the end one has to say: Let the words of my mouth be acceptable? The only explanation is that since the Rabbis ordained that O Lord, open You my lips should be said, it is like a long Tefillah. Here, too, since the Rabbis ordained that 'Let us rest' should be said, it is like a long Ge'ullah.

רבי יהושע בן לוי explains the position of רש"י:

רש"י מסכת ברכות דף ד' עמ' ב'—באמצע תקנום – בין שני קריאת שמע תקנו כל תפלות של יום, דקא סבר: תפלת ערבית קודמת לקריאת שמע.

Translation: The times to recite Shemona Esrei during the day fall between the two times each day that we recite Kriyas Shema. He holds that reciting Shemona Esrei at Tefilas Maariv should occur before the recitation of Kriyas Shema.

It would appear that רבי יהושע בן לוי suggested a perfect solution to the conflict between reciting שמונה עשרה and reciting קריאת שמע in תפילת ערבית. Why do we not follow his suggestion?

תוספות מסכת ברכות דף ב' עמ' א'—מאימתי קורין וכו' – פי' רש"י ואנן היכי קרינן מבעוד יום ואין אנו ממתנינן לצאת הכוכבים כדמפרש בגמרא? על כן פירש רש"י שקריאת שמע שעל המטה עיקר, והוא לאחר צאת הכוכבים. והכי איתא בירושלמי אם קרא קודם לכן לא יצא ואם כן למה אנו מתפללין קריאת שמע בבית הכנסת, כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. תימא לפירושו: והלא אין העולם רגילין לקרות סמוך לשכיבה אלא פרשה ראשונה (לקמן דף ס:) ואם כן שלש פרשיות היה לו לקרות. ועוד קשה דצריך לברך בקריאת שמע שתים לפניו ושתים לאחריה בערבית. ועוד דאותה קריאת שמע סמוך למטה אינה אלא בשביל המזיקין כדאמר בסמוך (דף ה.) ואם תלמיד חכם הוא אינו צריך. ועוד קשה דא"כ פסקינן כרבי יהושע בן לוי דאמר תפלות באמצע תקנום פי' באמצע בין שני קריאת שמע בין קריאת שמע של שחרית ובין ק"ש של ערבית. ואנן קיי"ל כר' יוחנן דאמר לקמן (דף ד:) איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה.

Translation: Rashi asked: how do we justify our practice of reciting Kriyas Shema while it is still daylight and we do not wait until the stars come out as is required by the Gemara? And so Rashi felt forced to explain that the recitation of Kriyas Shema just before going to sleep is the time at which we fulfill the Mitzvah of Kriyas Shema at night and that Kriyas Shema is recited after the stars come out. Rashi supported his position by pointing to how the issue is presented in the Talmud Yerushalmi: if someone recites Kriyas Shema before dark he does not fulfill his obligation to recite Kriyas Shema at night. So why do we recite Kriyas Shema in synagogue when Tefilas Arvis is recited before dark? In order to recite Shemona Esrei only after we have studied Torah. Rashi's explanation is troublesome. Is it not true that the Kriyas Shema that is recited before going to bed consists of only of the first Parsha. If that recital was meant to act as the fulfillment of the Mitzvah to recite Kriyas Shema we should read all the three Parshios of Kriyas Shema. It is further troublesome in that we are required to recite two Brachos before and after our recital of Kriyas Shema and that does not occur when we recite the Kriyas Shema that is recited just before going to bed. And is it not further true that the only reason to recite the Kriyas Shema that is recited just before going to bed is to be protected from harmful spirits and if someone is a scholar he is not required to do so. It is further a problem because according to Rashi the Halacha should follow the opinion of Rabbi Yehoshua Ben Levi who held that the Tefilloth were arranged to be said between the two recitations of Kriyas Shema each day. But in truth the Halacha accepts the opinion of Rabbi Yochanon who says: Who inherits the world to come? The one who follows the Ge'ullah immediately with the evening Tefillah.

לכן פי' ר"ת דאדרבה קריאת שמע של בית הכנסת עיקר. ואם תאמר היאך אנו קורין כל כך מבעוד יום. ויש לומר דקיימא לן כרבי יהודה דאמר בפרק תפלת השחר (דף כו.) דזמן תפלת מנחה עד פלג המנחה דהיינו אחד עשר שעות פחות רביע ומיד כשיכלה זמן המנחה מתחיל זמן ערבית. ואם תאמר היאך אנו מתפללין תפלת מנחה סמוך לחשכה ואפילו לאחר פלג המנחה. יש לומר דקיימא לן כרבנן דאמרי זמן תפלת המנחה עד הערב ואמרינן לקמן (דף כז.) השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד . . .

להבין את התפלה

Translation: As a result Rabbenu Tam held that the recitation of Kriyas Shema that occurs in the synagogue is primary. You may try to challenge Rabbenu Tam's position by arguing that he is holding that we can fulfill our obligation to recite Kriyas Shema at night by reciting it during the day. This is how he would respond: we hold like Rabbi Yehudah who said that the deadline for reciting Tefilas Mincha is at Plag Mincha which is the eleventh hour less a quarter. As soon as the deadline for Mincha is reached then the time for Maariv begins. You may try to challenge this answer by pointing out that on occasion we recite Tefilas Mincha close to nightfall and after Plag HaMincha. He would respond that we can also follow the position of the Rabbis who said that the deadline for reciting Mincha is nightfall because the Gemara concludes that the Halacha does not follow either opinion; one can therefore follow either opinion.

על כן אומר ר"י דודאי קריאת שמע של בית הכנסת עיקר ואנו שמתפללין ערבית מבעוד יום סבירא לן כהני תנאי דגמרא דאמרי משעה שקדש היום וגם משעה שבני אדם נכנסים להסב דהיינו סעודת ערב שבת והיא היתה מבעוד יום ומאותה שעה הוי זמן תפלה. וגם ראייה (לקמן כז) דרב הוי מצלי של שבת בערב שבת ומסתמא גם היה קורא קריאת שמע. מכל אותן הראיות משמע דקריאת שמע של בית הכנסת היא עיקר. והא דקאמר בירושלמי למה היו קורין בבהכ"נ וכו' אומר ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם תפלתם כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. ומכאן נראה מי שקורא ק"ש על מטתו שאין לברך וגם אינו צריך לקרות אלא פרשה ראשונה.

Translation: Therefore Rabbi Yossi gave an alternate explanation. He too said that the recital of Kriyas Shema in synagogue is primary. Those of us who recite Tefilas Maariv while it is still day follow the opinion that holds that the earliest time to recite Kriyas Shema at night is when you can recite Kiddush and the time when people sit down to eat Friday night dinner which occurs while it is still daylight. From that time forward we may recite Tefilas Maariv. Additional support for this position can be found in the opinion of Rav who would recite Maariv for Shabbos while it was still daylight out and I am sure that he would recite Kriyas Shema during Tefilas Maariv under those circumstances. From all these sources one can conclude that the recital of Kriyas Shema in synagogue at night is primary. How do we explain the Talmud Yerushalmi that they would recite Kriyas Shema before Shemona Esrei for the sole purpose of reciting words of Torah? Rabbenu Tam answers that in Israel they would recite Kriyas Shema before each of their prayer services just as we are accustomed to recite Ashrei before each of our prayer services. They recited Kriyas Shema before every Shemona Esrei in order to recite words of Torah before Shemona Esrei. Concerning the Kriyas Shema that we recite just before going to bed, one should not recite a Bracha before it and it is not necessary to read more than one section of Kriyas Shema.

The **רשב"א** provides an alternate answer:

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף ב' עמ' א'—ואם כן מה שנהגו לקרות אותה קודם הזמן הזה אין יוצאין בה ידי חובה ולא נהגו כן מתחלה אלא כדי לעמוד בתפלה בבית הכנסת מתוך דברי תורה, לפי שאלו לא היו מתפללין תפלת הערב עד צאת הכוכבים היה כל אחד הולך לביתו ולא היו מתפללין בצבור שהיה להם טורח להתאסף לאחר מכאן, ופעמים היו שוכחין ולא היו מתפללין כלל, ולפיכך משום טורח הצבור התירו להתפלל תפלת הערב קודם הזמן הזה וקורין את שמע בברכותיה כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה וחוזרין וקורין אותה סמוך למטתן בשעת שכיבה, וכן כתב רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל והרב רבי יצחק אבן גיאת והרבה מן הגאונים ז"ל, וכן נראה מן הירושלמי.

Translation: Therefore by reciting Kriyas Shema before nightfall they do not fulfill their obligation to recite Kriyas Shema at night. The only reason they did so was to be able to recite Shemona Esrei in Tefilas Maariv after studying Torah. Why did they act in that way? If they waited until nightfall to recite Kriyas Shema, everyone would go home after reciting Tefilas Mincha. They would not return to recite Tefilas Maariv in a group of ten men because it would be

too much of a burden to congregate once again. On occasion that might result in their forgetting to recite Tefilas Maariv. So as not to burden the congregation they would recite Tefilas Maariv before its time, recite Kriyas Shema and its Brachos in order to recite Shemona Esrei after studying Torah. They would then repeat Kriyas Shema later in the night just before they would go to sleep. So wrote Rashi, The Ra'Avad, Harav Yitzchok Even Gayis and many of the Gaonim. So it appears from the Yerushalmi.

The following represents the citation from the תלמוד ירושלמי to which the רשב"א referred:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א דף ב טור א /מ"א-תני רבי היא משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת . . . אמר רבי יוסי תיפותר באילין כופרניא דקיקייה דאורחיהון מסתלקא עד דהוא יממא דצדי לון מיקמי חיותא תני הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו אם כן למה קורין אותה בבית הכנסת אמר רבי יוסי אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו אלא כדי לעמוד בתפילה מתוך דבר של תורה.

Translation: Rav Chiya taught a Baraita which states that the evening Shema may be recited from the time that people commonly enter to eat their meal on Shabbat Eve . . . Rav Yossi said: interpret the Baraita as not referring to eating on Shabbat but as referring to inhabitants of those small villages who commonly abandon the roads and return home while it is still day because at night they are in danger of being ambushed by wild animals that roam the areas around their villages. It was taught in a Baraita; one who recites the Shema before that time has not discharged his obligation and must repeat it in its proper time. If so, why does the congregation recite the Shema in the synagogue when it recites Maariv before nightfall? Rav Yossi said: They do not recite the Shema in the synagogue in order to enable anyone to discharge their obligation; rather they recite it there in order to stand in prayer upon having been occupied with a Torah passage.

The שבוילי הלקט reports a practice that was common in his times which developed as a result of this conflict:

ספר שבוילי הלקט ענין תפילה סימן מה-ובשם הר"ר אברהם בר דוד זצ"ל מצאתי. בקריאת שמע של ערבית אני נוהג שאני עונה אמן אחר ברכת המעריב ערבים ואהבת עולם. וקורא שמע עם הצבור כקורא בתורה ועל אמת ואמונה אני עונה אמן ומתפלל עם הצבור וכשמגיע זמן צאת הככבים אני קורא את שמע בברכותיה ואיני משגיח לסמיכת גאולה לתפילה. ומה שאני עונה אמן עם הצבור בברכות כי אני ירא משכחה ואם חס ושלוש אשכח מלקרות את שמע בעונתה אהיה כאחד מן הצבור אע"פ שאין קורין את שמע בעונתה. ומתפלל אני עמהם דתפלה עם הצבור טפי עדיפא ובית הכנסת מקום תפלה היא והתפלה קרויה מנחה טהורה!

Translation: Harav Avrohom son of Dovid was quoted as follows: My practice concerning the recitation of Kriyas Shema in Tefilas Arvis was that I would answer Amen after each Bracha but I would not recite the Brachos themselves. I would recite Kriyas Shema but not for purposes of fulfilling the Mitzvah of Kriyas Shema but like someone who was studying Torah. I would answer Amen to the Brachos that followed Kriyas Shema and I would recite Shemona Esrei with the congregation. Once the stars came out I would recite Kriyas Shema and its Brachos. I was not concerned about joining Shemona Esrei to the theme of the Exodus from Egypt. I answered Amen after the prayer leader recited each of the Brachos because i was concerned that I might forget to read Kriyas Shema at home. By answering Amen I would still be considered as having fulfilled my obligation through the acts of the congregation even though they did not recite Kriyas Shema at its correct time. I would recite Shemona Esrei with the congregation because reciting Shemona Esrei with a group of ten is better than doing so alone and the synagogue is considered a place of prayer and prayer is considered a pure offering.

1. The מאירי in his ענין יא' ספר מנן אבות ענין יא' has a long discussion about this practice. He differs with those who follow the practice.

INTRODUCING תפלת ערבית WITH פסוקים

Rabbi Zeligman Baer in his סדר עבודת ישראל includes the following note in his opening to תפלת ערבית:

סדר עבודת ישראל – במדינות אשכנז ופולין מתפללים בעבור תפלת ערבית מיד אחר תפלת מנחה מפני הטורח, ומיד אחר קדיש תתקבל מתחילין' והוא רחום. ויש נוהגים להתפלל ערבית בזמנה, דהיינו משעת יציאת ג' כוכבים קטנים, והוא מנהג כשר, ובפרט בימי ספירת העומר כדי לקיים מצות הספירה בעבור בזמנה. ואומרים מתחילה שיר המעלות והפסוקים והצי קדיש אחריהם, ואחר כך והוא רחום וכו'. שיר המעלות, הנה ברכו את י-י, כל עבדי י-י, העמדים בבית י-י בלילות. שאו ידכם קדש, וברכו את י-י. יברך י-י מציון, עשה שמים וארץ. י-י צב-אות עמנו, משגב לנו אלהי יעקב סלה. י-י צבאות, אשרי אדם בטח בך. י-י הושיעה, המלך יעננו ביום קראנו. הצי קדיש.

Translation: In the Rhineland and in Poland, it is the custom to recite Tefilas Maariv immediately after Tefilas Mincha out of concern for troubling the community. Immediately after completing Kaddish Tiskabel at Tefilas Mincha they begin to recite Tefilas Maariv by saying V'Hu Rachum. There are others who follow the practice of reciting Tefilas Maariv at its correct time; i.e after three small stars become visible in the sky. That is the proper practice to follow particularly on the days on which we count the Omer in order to fulfill the Mitzvah of counting the Omer at its correct time. Before reciting Tefilas Maariv, it is the practice to recite one chapter of Tehillim and several verses and to recite Half Kaddish.

Rabbi Zeligman explains the basis for the practice of reciting פסוקים before תפלת ערבית: סדר עבודת ישראל – שיר המעלות. מזמור קלד'. ולא נזכר בסדור רב עמרם ולא בהרמב"ם ואבודרהם וכלבו גם בספר יראים, אך בעל אליה זוטא לאורה חיים ס' רל"ז כתב בשם שלטי גבורים שנהגו לאומרו משום דאמרינן (בברכות ד' עמ' ב') אדם בא מן השדה בערב, אם רגיל לקרות קורא, וקורא קריאת שמע ומתפלל, והאר"י ז"ל לא היה אומר המזמור רק הפסוקים י-י צבאות עמנו וכו'.

Translation: Shir Ha'Ma'Alos, Chapter 135. This practice is not found in Seder Rav Amrom Gaon, the Rambam, the Avudrohom, the Kolbo nor in the Sefer Yirai'Im. However, the Ba'Al Eliya Zutra in his comments to Orach Chayim section 137 wrote in the name of the Shiltei Giborim that it was a custom to recite these verses based on the Gemara in Maseches Brachos 4, side 2 which provides: upon returning home from the field in the evening, if a man is able to study the Written Law, but nothing more, let him study the Written Law and then he recites Kriyas Shema and Shemona Esrei. It was not the practice of the AR"Y to recite this chapter of Tehillim but it was his custom to recite the verses beginning with Hashem Tzvaos.

1. Notice that Rabbi Baer does not indicate that עלינו לשבח was recited after תפלת מנחה. This omission may represent one of two practices; that when תפלת ערבית was recited immediately after תפלת מנחה, עלינו לשבח was not recited after תפלת מנחה or that in those locations עלינו לשבח was never recited after תפלת מנחה, a practice that we examined previously in our study of תפלת מנחה

The following is the source referred to by Rabbi Baer but found in אליה רבה:

אליה רבה סימן רלז—כתב שלטי גבורים ריש ברכות [ב ע"א אות ד] נהגו בקצת מקומות לומר שיר המעלות הנה ברכו וכו' [תהלים קלד] קודם מעריב, משום דאמרינן [שם ד ע"ב] רגיל לקרות קורא דצריך לקרות קריאת שמע מתוך דברי תורה.² והא דאומרים מזמור זה יותר מאחרים, כתב כנסת הגדולה [הגהות טור] משום דכתיב ביה העומדים בבית ה' בלילות, אי נמי משום דכתיב שאו ידיכם קודש וברכו את ה' ע"כ. ולפי זה נראה כשנמשכה מנחה עד הלילה ומתפללין מיד מעריב אין אומרים המזמור, דלא שייך רגיל לקרות וכו' אלא כשאין מתפלל קודם.

Translation: The Shiltei Giborim wrote in the beginning of Maseches Brachos that it was the custom in some places to recite Shir Ha'Ma'Alos Hinei Barchu etc. before reciting Tefilas Maariv based on what is found in Maseches Brachos (4a): if he is able to study the Written Law, but nothing more, let him study the Written Law because he must recite Kriyas Shema only after studying words of Torah. This chapter of Tehillim was chosen because according to the book, Knesses Yisroel, it contains the verse: who stand in the House of G-d at night or because of the verse: raise your hands in holiness and bless G-d etc. Accordingly, if Tefilas Mincha was not completed until the night and Tefilas Maariv was recited immediately thereafter, this chapter of Tehillim should not be recited because it was not a situation where there was time to study Torah before reciting Tefilas Maariv. However, when Tefilas Maariv was not recited immediately after Tefilas Maariv, this chapter of Tehillim should be read.

The גמרא from מסכת ברכות that is cited in the above sources should be reviewed as well:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד' עמ' ב'—חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר: אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל. וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה; אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל, ואוכל פתו ומברך; וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה.

Translation: The Sages set boundaries for their enactments. For example: a man, on returning home from the field in the evening, should not say: I shall go home, eat a little, drink a little, sleep a little, and then I will recite the Shema and Shemona Esrei. It may happen that sleep overcomes him. He will then sleep the whole night and fail to recite Shema and Shemona Esrei at night. To prevent that from occurring, the Sages enacted the following rule: a man, upon returning home from work in the evening, should go to the synagogue. If he is able to study the Written Law, but nothing more, let him study the Written Law. If he is able to review the Mishnah, let him review the Mishnah, then he should recite the Shema and say Shemona Esrei, go home, eat his meal and say the Grace. Whoever fails to abide by the enactments of the Sages deserves to die.

2. אליה רבה is introducing a new concept; i.e that the recital of קריאת שמע in תפלת ערבית requires preparation through דברי תורה. Rabbi Zeligman Baer must disagree with this view, otherwise why recite פסוקים before תפלת ערבית only when תפלת ערבית is recited at its correct time, after three stars appear in the heaven. The פסוקים should always be recited before תפלת ערבית even when תפלת ערבית is recited immediately after תפלת מנחה. From what source did דברי תורה borrow the concept that the recital of קריאת שמע in תפלת ערבית requires preparation through דברי תורה? Perhaps he was one of those who viewed פסוקי דימורה not as preparation for reciting עשרה עשרה but as preparation for fulfilling the מצוה of קריאת שמע.

להבין את התפלה

Rabbi Baer who cited the בעל אליה זוטא led us to believe that the practice of reciting פסוקים before reciting תפלת ערבית was instituted only for those who paused between reciting תפלת מנחה and תפלת ערבית in order to recite קריאת שמע at its proper time. Because of the break, it was necessary to study words of תורה as preparation for reciting קריאת שמע³. Rabbi Baer's premise can be challenged based on a variation to the wording of the גמרא in מסכת ברכות found in the following source:

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א' פר' ב'—איזהו סייג שעשו חכמים לדבריהם? שהחכמים אומרים קריאת שמע של ערבית עד הצות רבן גמליאל אומר עד קרות הגבר. כיצד? אדם בא ממלאכתו, אל יאמר אוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה ואחר כך אקרא קריאת שמע, נמצא ישן כל הלילה ואינו קורא; אלא אדם בא ממלאכתו בערב ילך לבית הכנסת או לבית המדרש אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה, ואם לאו קורא קריאת שמע ומתפלל וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה.

Translation: What boundaries did the Sages set for their enactments? Our Sages said that the deadline for the recital of Kriyas Shema at night was midnight. Rabban Gamliel said: Until the rooster called out in the morning. How was this dispute an example of the Rabbis setting boundaries? A man, on returning home from work should not say: I shall eat a little, drink a little, sleep a little, and then I will recite the Shema. Instead what happens to him? He falls asleep and sleeps through the night and fails to recite Kriyas Shema. To avoid that from happening, our Rabbis enacted the following rule: a man, upon returning home from work in the evening, should go to the synagogue or to the Beis Midrash. If he is able to study the Written Law, but nothing more, let him study the Written Law. If he is able to review the Mishnah, let him review the Mishnah. If not let him recite Kriyas Shema and recite Shemona Esrei. Whoever fails to abide by the enactments of the Sages deserves to die.

This variation is significant because it provides that a person can learn תורה שבכתב or תורה שעל פה or recite קריאת שמע before reciting שמונה עשרה in תפלת ערבית. The words: קורא קריאת שמע in this excerpt do not represent the performance of the מצוה of קריאת שמע. Instead it refers to the reading of the פרשיות of קריאת שמע as an activity that is similar to studying תורה שבעל פה or תורה שבכתב. Under what circumstances would a person read the פרשיות of קריאת שמע in a manner that is similar to studying תורה שבעל פה or תורה שבכתב? When תפלת ערבית is recited earlier than the earliest time to recite קריאת שמע. As preparation for reciting שמונה עשרה, some would learn קריאת שמע; some would study תורה שבעל פה and some would recite קריאת שמע.

The ערוך השולחן explains why the פסוקים beginning עמנו are also included:

ערוך השולחן אורח חיים סימן רלז—סעיף ב'—ויש נהגו לומר גם מזמור שיר המעלות הנה ברכו וגו' קודם ברכו או קודם והוא רחום או אח"כ והטעם לפי שבגמ' אמרו אם רגיל לקרות קורא וכו' ואח"כ קורא ק"ש ומתפלל ונהגו במזמור זה משום דכתיב בו העומדים בבית ד' בלילות ויש מוסיפים פסוק יומם יצוה ד' חסדו ובלילה שירה עמי (תהלים מב', ט') והוא

3. Based on the words of the אליה רבה above: דצריך לקרות קריאת שמע מתוך דברי תורה.

מעניינא כמובן וגם מוסיפים פסוק ותשועת צדיקים מד' מעוזם בעת צרה (תהלים לז', לט') לפי שהלילה נמשלה לצרות לכן מחננים לו יתברך שיהיה מעוזינו בעת צרה ואומרים הג' פסוקים ד' צב-אות וגו' לפי שבירושלמי פ' אין עומדין [פ"ה הל' א'] אומר שלעולם לא יזווג הפסוקים האלה מפידך על שם וכל בטחונינו בפסוקים אלו שהוא יתברך עמנו ומשגב לנו והוא יעננו ביום קראנו ואומרים הצי קדיש ודווקא כשיש עשרה שאמרו אלו הפסוקים ואחר הקדיש אומר הש"ץ ברכו וכו':

Translation: There are those whose custom it was to recite the chapter from Tehillim beginning: Shir Ha'Ma'Alos Hinei Barchu etc. before reciting Barchu or before reciting the verses: V'Hu Rachum or after V'Hu Rachum. The basis for this practice is the Gemara that provides that if a person is able to study the Written Law he does so and then recites Kriyas Shema and Shemona Esrei. They chose this chapter of Tehillim because it contained the verse: those who are standing in the House of G-d in the nights. Some add the verse: in the day G-d will command His compassion and at night may His resting place be with me. The reasons to recite these verses are easy to understand. Some also add the verse: The salvation of the righteous is from G-d, Their stronghold in time of distress. This verse is recited because the night is compared to calamities. We beseech G-d that He be our shield in times of difficulties. We recite the three verses of Hashem Lord of Hosts because the Talmud Yerushalmi in the chapter Ain Omdin provides that these verses should never be distant from your mouth because of the importance of believing in the message of these verses that G-d is our shield and responds to us in our times of need. Then they recite Half Kaddish. However, they can recite Kaddish only if ten men were present when these verses were recited. After Kaddish, the prayer leader opens Tefilas Maariv with Barchu.

The סידור בנוסח קצת קהילות ספרדים, סידור תפלת רפאל, includes the chapter of שיר המעלות, הנה ברכו together with תפלת ערבית לדוד ה' אורי וישעי with the following notation:

יש נוהגים לומר מזמורים אלו לפני תפלת ערבית. ורבינו האר"י ז"ל לא נהג לומר שום מזמור כלל.

The נוסח יהודי מרוקו, סדור דרכי אבות השלם, also provides for the recital of שיר המעלות, הנה ברכו together with תפלת ערבית לדוד ה' אורי וישעי with the following note: בכל יום אומרים. In addition, the סדור provides for the recital of additional chapters of תהילים before תפלת הודו לה' כי, ראש חודש (תהילים קד') ברכי נפשי; on certain days of the year; שפטני (תהילים מב') למנצה משכיל לבני קרח, חול המועד פסח (תהילים קז') טוב (תהילים) למנצה לבני קרח מזמור, חול המועד סוכות (תהילים מג') א-להים וריבה ריבי למנצה על אילת and בית החתן (תהילים סט') למנצה על שושנים; בית אבלים (מט') תענית אסתר ובפורים (תהילים כב') השחר.

Some follow the custom of reciting תהילים כט', מזמור and תהילים קמד', לדוד ברוך ה' before תפלת מעריב מוצאי שבת. It would appear that this practice developed out of concern for the מסכת ברכות גמרא, since all wait until three small stars are visible in the sky before reciting תפלת מעריב on שבת מוצאי שבת.

והוא רחום יכפר עון

The practice of reciting the verses: והוא רחום and ה' הושיעה before ברכו in תפלת ערבית is already found in סדר רב עמרם גאון:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית-ועומד שליח צבור ומתחיל ואומר. והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו. ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו (תהלים ע"ה, ל"ח; כ', י') ומברך ברכו את ה' המבורך. ועונין אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ופותח ואומר ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח שערים ובתבונה משנה עתים. . .

Translation: The prayer leader stands and begins by saying: V'Hu Rachum etc. . . He says: Barchu and those congregated answer: Baruch Hashem Ha'Mivorach L'Olam Va'Ed. He then opens with the Bracha of Asher Bidvaro.

Why do all the נוסחאות התפלה, versions of Tefila, follow this practice:

מחזור ויטרי סימן צט-מצאתי מה טעם נהגו לומר והוא רחום בתפילת ערבית על שם המקרא:(ישעיהו א', כא') צדק ילין בה. מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עון. כיצד? תמיד של שחר מכפר על עבירות שנעשו בלילה. ותמיד של בין הערבים על עונות שנעשו ביום. וכנגד כן אנו אומרי' והוא רחום כלומר בזמן שבית המקדש קיים היו תמידים מכפרים ועכשיו שבית המקדש הרב ואין לנו תמידים וזבחים אלא תפילה הקדוש בכך הוא שהוא רחום יכפר עון בשביל התפילות שהן כנגד התמדיים. וגם בתפילת השחר אנו אומרים והוא רחום בסדר קדושה.

Translation: I found that the basis for the practice of reciting the verse: V'Hu Rachum in Tefilas Maariv is based on a verse (Yishayah 1, 21): righteousness lay in her (Yerushalayim). Never did anyone sleep in Yerushalayim possessing any sins. How could that be? The Tamid sacrifice of the morning brought forgiveness for any sins that were transgressed at night. The Tamid sacrifice of the evening brought forgiveness for any sins that were transgressed during the day. Based on that series of events, we recite the verse: V'Hu Rachum, meaning that while the Beis Hamikdash stood the sacrifices brought forgiveness. Now that the Beis Hamikdash no longer stands and we can no longer rely on the daily sacrifices, we must instead rely on prayer. G-d who is merciful should forgive our sins based on our prayers that were instituted as a substitute for the sacrifices. That is why we include the verse of V'Hu Rachum in Tefilas Shacharis in Kedushah D'Sidra (Oo'Vah L'Tzion).

An additional reason:

מחזור ויטרי סימן קא-תקנו לומר והוא רחום במעריב לפי שאין במעריב קרבן לכפר עון. אבל יוצר ומנחה שיש תמידין שמכפרין אין צריך לומר, מפי ר' אליעזר הגדול: יש להקשות והא איכא תמיד של שחר שמכפר על עבירות של ליל ותפילה השחר כנגד תמיד של שחר תקנו: אבל יש אומרים לפי שכן נהגו החוטאים ללקות בשעת מעריב שאו' ציבור והוא רחום. שמקבל החוטא עליו את הדין ואחר שנלקה או' והוא רחום. ועוד שכל המלקה אומר ג'

פעמים והוא רחום. ויש בו מי"ג תיבות. ובין כולן מ' חסר אחת שהיא סוכמת את הארבעים. ומונה כן. והוא אחת. שתיים כו': ועוד שבכל היום אדם חוטא ולערב צריך לומר והוא רחום:

Translation: Chazal instituted the practice of reciting the verse: V'Hu Rachum in Tefilas Maariv because no sacrifices were brought at night to bring forgiveness for sin. Conversely, the Tamid sacrifices were brought to bring about forgiveness for sin in the morning and evening. As a result there is no need to recite the verse: V'Hu Rachum during the morning and evening prayers. That was the opinion of the Great Rabbi Elazar. We can question that reason based on the following: did we not learn that the Tamid sacrifice of the morning brought forgiveness for any sins that were transgressed at night and that the Tamid sacrifice of the evening brought forgiveness for any sins that were transgressed during the day. Based on that reasoning, the two Tamid sacrifices brought forgiveness for all 24 hours of the day. Therefore there should be no need to recite the verse of V'Hu Rachum before Tefilas Maariv. As a result some provide a different basis for reciting the verse of V'Hu Rachum in Tefilas Maariv. They opine that the verse of V'hu Rachum is recited in Tefilas Maariv based on the procedure followed by the Jewish court of executing the sentence of 39 lashes (Malkos) at the time that Tefilas Maariv was usually recited. After receiving his punishment the person so sentenced would exhibit his acceptance of the punishment by reciting the verse of V'Hu Rachum three times. He did so because the verse contains thirteen words. By saying the verse three times, he replicates the 39 lashes that comprise the Malkos (lashes) punishment. That is why we recite the verse three times during the day; once in Yihei Kavod, once in Kedushah D'Sidra and once before Tefilas Maariv. In addition, since man tends to sin during the day, he needs to recite the verse of V'Hu Rachum to obtain forgiveness.

A third explanation for reciting the verse of והוא רחום before תפלת ערבית:

ריקאנטי בראשית פרק יח-ותיקנו והוא רחום קודם תפלת ערבית, והטעם מבואר. במדרש רות [עט ע"ב] אמרו שם שלשה שליטים מושלים בגיהנם מתחת יד דומה. והם משחית, אף, וחמה. וכל האחרים ממונין תחתם ודנין נפשותיהן של רשעים. וכל אותן כתות של מלאכי חבלה כולן מרעישין גהנם ונשמע קולן לרקיע. וקולות של רשעים ביניהם צווחין ואומרים ווי ווי ואין מרחם עליהן, והמשחיתים הללו שולטים כל ימי השבוע מזמן תפלת ערבית, ודנין אותן שהיו במחשך מעשיהן ומהרהרין הרהורים על משכבותם . . .

Translation: They instituted the practice of reciting V'Hu Rachum before Tefilas Maariv. The reason to do is clear. In Midrash Ruth we learned that three entities rule in hell: Mashchis (destroyer), Af (anger) and Chaima (rage). They are responsible to judge the souls of the wicked. All others who serve there work under their control. Those agents of punishment create such a tumult that the sound can be heard in the heavens. Within the noise can be heard the voices of the wicked crying out: Oy Yoy and noone extends any pity towards them. These agents rule on each day of the week beginning at night and they judge those whose actions brought darkness and are forced in death to constantly think about what they did . . .

ולכן תקנו בתפילת ערבית כל ימי השבוע והוא רחום, על כי מאותה שעה שבחשך דנין את הרשעים ע"י ג' המשחיתים שהם משחית אף וחמה, וכלן נכללו בהאי והוא רחום, משחית, הה"ד [תהלים עה, לח] ולא ישחית. אף, והרבה להשיב אפן. חמה, ולא יעיר כל חמתו. ולפיכך תקנו והוא רחום בימי החול. כיון שנכנס השבת מסתלק הדין מן העולם, והרשעים בגיהנם יש להם מנוחה, ומלאכי חבלה אינן שולטין עליהן משעה שקדש היום. ועל כן אין אומר בערב שבת והוא רחום כדי שלא יתעוררו מלאכי חבלה, ולפיכך הוא אסור לאומר בערב שבת מפני כבודו של מלך המגין על הרשעים בשבת, להורות שכבר נסתלק הדין מן העולם וכבר אין רשות למחבלים לחבל.

להבין את התפלה

Translation: Therefore they instituted the practice of reciting the verse: V'Hu Rachum because beginning with the time of Tefilas Maariv the wicked are judged by the three agents, Mashchis, Af and Chaima. Notice that all three of the agents are mentioned in the verse: V'Hu Rachum. The words: V'Lo Yashchis represent Mashchis. Af is represented in the words: V'Hirbah Li'Hashiv Apo; Chaima, in the words: V'Lo Ya'ir Chamaso. That is why we recite this verse on weeknights. Once Shabbos comes, the process of judging those in Hell pauses. The wicked in Hell are extended a rest. Once Kiddush Ha'Yom is recited on Shabbos the agents of punishment stop their work. That is why we do not recite the verse of V'Hu Rachum before Tefilas Maariv on Erev Shabbos. We do not want to stir the agents of punishment. It is prohibited to say the verse on Erev Shabbos out of respect for G-d who protects the wicked on Shabbos. We demonstrate that the process of judging the wicked has been suspended for the day and that the agents of punishment are prohibited from inflicting punishment on Shabbos.

... והוא הדין שאין לומר שומר עמו ישראל, כי מודים שהשרים והמקטרגים הם בממשלתן ולא הוא יתעלה. ועוד המשילו משל אחר רבותינו ז"ל. משל לרועה צאן, כל זמן שהצאן במדבר תוך הזאבים אז מתפלל על שמירתם, אבל כשהצאן בעיר אינו מתפלל על שמירתן. וזהו טעם בחתימת הפורש סוכת שלום, כי כיון שבא השבת אינו צריך שמירה מן הקטיגור, ועל כן חותמים הפורש סוכת שלום, כלומר סוכת דוד המחוברת לשלום, כמה דאת אמר [עמוס ט, יא] אקים את סוכת דוד הנופלת:

Translation: Similarly, we do not recite the Bracha of Shomer Amo Yisroel La'Ad because that Bracha is an admission that the officers and the enemies of the Jews are in control of the Jews and that G-d allows it. To explain this phenomena, our Rabbis composed a parable. Our relationship to G-d is like the relationship of a shepherd to his flock. For as long as the shepherd is with his sheep in the desert among the wolves, the shepherd needs to pray for the safety of his flock. However, once the shepherd herds the sheep into the city, he no longer feels the need to pray for their protection. That is why we change the words in the Chasimas Ha'Bracha of Hashkeiveinu to Ha'Porais Succas Shalom. Once Shabbos comes we no longer need protection from those who would persecute the Jewish people. G-d protects us simply by it being Shabbos. That is why we end the paragraph of Hashkeiveinu with: Ha'Porais Succas Shalom; i.e the House of Dovid that is tied to peace, as we find in the verse (Amos 9, 11) I will re-establish the House of Dovid that has fallen.

ערב on תפלת ערבית והוא רחום should be omitted before ערב on תפלת ערבית ורחום:
שבת:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר שבתות-בלילי שבתות מקדימין ומתפללין, שכך אמרו, עיולי יומא כמה דאפשר מקדימין ליה, אפוקי יומא כמה דאפשר מאחרין ליה, כי היכי דלא להוי עלן כי טונא ואמר ר' יוסי יהי חלקי ממכניסי שבת בטבריה וממוציאי שבת בצפורי, וכך עושיין וכך מנהג. ועומד שליה צבור ומתחיל והוא רחום ועוניין ברכו, ומתחיל החזן אשר בדברו מעריב ערבים וגו'.

Translation: On Erev Shabbos, we need to start Shabbos as early as possible and to recite Maariv as our Sages said: the sanctity of Shabbos should begin as early as possible and should extend as long as possible so that keeping Shabbos does not appear to be a burden for us. As Rav Yossi said: may I be among those who begin Shabbos early in Tiberias and among those who extend Shabbos in Tzippori. That is how we should conduct ourselves. The prayer leader stands and says: V'Hu Rachum and the congregation answers to Barchu. The prayer leader then opens with Asher Bidvaro Ma'Ariv Aravim.

On what basis did some recite the verse: **והוא רחום** before saying **ברכו** on **שבת**:

ספר המנהיג דיני תפילה עמוד ק"ח-והוא רחום, קיבלתי מרבתי בצרפת לפי שהפושעים הם לוקים בין מנחה לערבית ואומרים על המלקות שלש פעמים והוא רחום, על כן מכריז החזן והוא רחום יכפר עון, ומכאן יש לי תשובה למנהג ספרד שאומרים אותו בשבתות וימי טובים וכבר הובדלו ממלאכה וכדא"ל רב לר' ירמיה מי בדלת א"ל אין בדילנא (ברכות כז', א'), וכבר קדש היום ואין מלקין אותו עוד.

Translation: V'Hu Rachum. I learned from my teachers in France that we recite that verse before Tefilas Maariv because those who transgressed received their punishment of lashes between Mincha and Maariv. After being inflicted with their punishment they would recite the verse of V'Hu Rachum three times. That is why the prayer leader opens Tefilas Maariv with the verse of V'Hu Rachum. Based on this I can explain the practice in Spain where they also recite this verse on Erev Shabbos and Erev Yom Tov before Tefilas Maariv even though they already stopped work as we learned in Maseches Brachos 27a: Rav said to Rav Yirmiya: have you stopped work; i.e. created a break between the workday and Shabbos. Rav Yirmiya answered: I did. They had sanctified the day and it was no longer appropriate to dole out the punishment of lashes.

ובצרפ' ובפרובינצ' אין מנהג לאמרו בשבתו' וי"ט, אך לפי מה שמצאת' במדרש מאי דכתי' צדק ילין בה מעולם לא לן אדם בירושלם ובידו עון הא כיצד תמיד של שחר מכפר על עבירות הלילה ושל בין הערבים על עבירות היו. לפי מה דקיימא לן דתפילו' כנגד תמידין תיקנום תפי' השחר כנגד [תמיד] שלשחר, ותפי' המנחה כנגד תמיד הערב ותפי' הערב אין להסמיך אותה בקרבן שאין קרבן בלילה שנ' להקרי' את קרבניה, ואסמכוה רבנן כנגד איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב שנא' בהן היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה וגו' ואם נתעכלו מבערב יתעכלו כל הלילה, ואין סמך לדבר. על כן מנהג לומ' והוא רחום שאין לנו קרבן לתלות זאת התפי', ובוזה הוא נוח ויפה מנהג ספרד וישר הוא בעיניי. אב"ן.

Translation: In France and Provence it is not the custom to recite the verse of V'Hu Rachum before Tefilas Maariv on Erev Shabbos and Erev Yom Tov. However based on what I found in a Midrash that asks: what is the meaning of the verse: (Yishayahu 1, 21): righteousness lay in her (Yerushalayim). Never did anyone sleep in Yerushalayim possessing any sins. How could that be? The Tamid sacrifice of the morning brought forgiveness for any sins that were transgressed at night. The Tamid sacrifice of the evening brought forgiveness for any sins that were transgressed during the day. Based on the fact that our prayers replaced the sacrifices, Tefilas Shacharis is a substitute for the Tamid of the morning and Tefilas Mincha is a substitute for the Tamid of the evening. Tefilas Maariv is not a substitute for any sacrifice brought in the Beis Hamikdash. That our Sages found a connection between Tefilas Maariv and the burning of the bones at night is not a similar comparison. As a result, the recital of the verse: V'Hu Rachum is necessary because Tefilas Maariv is not a substitute for any sacrifice brought in the Beis Hamikdash. It is therefore appropriate to recite the verse of V'Hu Rachum before Tefilas Maariv on Erev Shabbos and Erev Yom Tov. That is why the practice in Spain is a beautiful practice and is correct in my opinion.

The inclusion of the verse: **והוא רחום** after the verse: **ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו** appears to be a remnant of the practice we studied last week of reciting several additional verses before **תפלת ערבית**.

תפלת ערבית OF ברכות קריאת שמע INTRODUCTION TO THE

The following משנה describes the ברכות קריאת שמע for both תפלת שחרית and תפלת ערבית:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות¹ פרק א דף ג טור ג /ה"ה-מתני': בשחר מברך שתיים לפניך ואחת לאחריה, ובערב מברך שתיים לפניך ושתיים לאחריה, אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, לקצר אינו רשאי להאריך; לחתום אינו רשאי שלא לחתום, שלא לחתום אינו רשאי לחתום.

Translation: Mishnah. In the morning two Brachos are to be said before Kriyas Shema and one after Kriyas Shema. In the evening two are said before Kriyas Shema and two after Kriyas Shema, one long and one short. Where the Sages ruled that a long Bracha should be said, it is not permitted to say a short one. Where they ordained a short one to be said, a long one is not permitted. A prayer which they ordered to be concluded with a Bracha must not be left without such a conclusion; one which they ordered to be left without such a conclusion must not be so concluded.

Two questions can be asked concerning the תפלת ערבית in ברכות קריאת שמע: Why are there four ברכות in תפלת ערבית and only three in תפלת שחרית and why are the two sets of ברכות different. In other words, if we do not change תפלת שמונה עשרה for תפלת ערבית, then why do we change the ברכות קריאת שמע? The following גמרא which follows the above משנה may provide an answer:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א דף ג טור ג-ר' סימון בשם רבי שמואל בר נחמן: על שם והגית בו יומם ולילה, שתהא הגיית היום והלילה שוין. ר' יוסי בר' אבין בשם ר' יהושע בן לוי על שם שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. ר' נחמן בשם ר' מני: כל המקיים שבע ביום הללתיך כאילו קיים והגית בו יומם ולילה.

Translation: Rav Simon in the name of Rav Shmuel son of Nachman says: the total number of Brachos that are recited before and after Kriyas Shema is based on a verse: you shall be involved in studying Torah in the day and at night. This is interpreted to mean that your involvement with Torah learning should be equal both in the day and at night. Rav Yossi son of Rav Avin in the name of Rav Yehoshua son of Levi opined: there are seven Brachos of Kriyas Shema each day based on the verse: seven times a day I shall praise You for your just rulings. Rav Nachman in the name of Rav Mani said: whoever fulfills the requirements of the verse: seven times a day I shall praise You (recites seven Brachos of Kriyas Shema each day) has fulfilled his obligation of being involved in Torah learning day and night.

According to the commentator, ר' סימון, חרדים, answers our questions and an additional question: why do we need to recite any ברכות before and after קריאת שמע:

חרדים- על שם והגית בו יומם ולילה- כלומר להבי תיקנו ברכות לפני קרית שמע ולאחריה

1. The same משנה is found in the 'א' עמ' א' תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יא' עמ' א'.

בין ביום ובין הלילה, לומר שכל כך חשובה קריאה של לילה כשל יום. ולאפוקי ממאן דאמר (עירובין סה:): לא איברי לילה אלא לשינה. אבל לא נתן טעם למספר שבעה דברכת השכיבנו דתיקנו בלילה מפחד בלילות תקנוה.

Translation: This is the reason our Sages instituted the practice of reciting Brachos before and after reciting Kriyas Shema both during the day and at night to demonstrate that it is as important to recite Kriyas Shema at night as it is to do so during the day. This practice was instituted to deflect the opinion of one of the Sages who held that the night was primarily for sleep. But Rabbi Simon did not explain why the number seven was chosen. The Bracha of Hashkeiveinu was composed to alleviate the fear some had for the night.

חרדים – הגיית היום והלילה שוין – היינו קרית שמע דאמר בבלי פרק שתי הלחם (מנחות צט'): רבי יוחנן שם רבי שמעון בר יוחאי אפילו לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש והגית בו יומם ולילה. ולפי שהיא קריאה חביבה תיקנו לה ברכות לפניה ולאחריה כמו שתקינו על קריאת ספר תורה. אחר כך מצאתי לרשב"א בתשובה (ח"א סימן נא') וזה לשונו, פירוש ר' סימון סבר כבני מערבא דהוו אמרו דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' א – להיכם אמת כדאיתא בריש פרק היה קורא. כלומר שהיו מדלגין פרשת ציצית בלילה, ובבקר היה קורא השלשה פרשיות, לפיכך שלשה ברכות ושלשה פרשיות הרי כאן שש, ובערב שאין כאן אלא שתי פרשיות הוסיפו ברכה רביעית כדי להשוות הגיית לילה ליום שיהיו גם בלילה שש. ורבי יוסי סבירא ליה כבני מדינתא (פירוש אנשי בבל שבמזרח) דאמרי בערב קורין פרשת ציצית, אם כן למה הוסיפו ברכה אחת בערב? כדי שיהיו בין כל הברכות של שחר ושל ערב שבעה, על שם שבע ביום הללתיך. ולא הכנים רבי יוסי עצמו במנין הפרשיות אלא הברכות, עד כאן לשונו.

Translation: When Rav Simon stated that our involvement in Torah must be the same at night as it was during the day, he was referring to reciting Kriyas Shema. This was based on what we learned in the Babylonian Talmud: Rav Yochanon in the name of Rav Shimon Bar Yochai said that if all a person did during the day was to read Kriyas Shema during Tefilas Shacharis and Tefilas Maariv, he fulfilled the obligation to be involved in Torah study all day and all night. Because Kriyas Shema is a cherished activity, our Sages instituted the practice of reciting Brachos before reading it and after. This is similar to the practice that Chazal instituted concerning Kriyas Ha'Torah, to recite a Bracha both and after reading from the Torah. After writing this I found a response that the Rashba wrote in which he said: I would explain the position of Rav Simon as follows: He held like those Sages who lived in Israel during the time of the Gemara who would condense the third Parsha of Kriyas Shema when they would recite Kriyas Shema at night. Instead of reading the whole Parsha they would say the following: Daber El Bnei Yisroel V'Amarta Aleihem Ani Hashem Elokeichem Emes as we find in the beginning of the chapter entitled: Haya Koreh. This means that at night they omitted the section that described the Mitzvah of Tzitzis but in the morning they would read the whole third Parsha. Rav Simon viewed the Brachos and the Parshios as sections of one unit. In the morning they recited three Parshios and three Brachos for a total of six sections. In the evening when they only recited two Parshios they added a fourth Bracha so as to also read six sections and cause the unit in the evening to equal the unit in the morning. Rav Yosi followed the practices of the Jews who lived in Babylonia during the time of the Gemara who at night recited the whole third Parsha of Kriyas Shema including the part that dealt with the Mitzvah of Tzitzis. So why in Babylonia did they add a fourth Bracha? So that the total number of Brachos of Kriyas Shema each day would equal seven based on the verse: I will praise You seven times each day. Rav Yossi did not include the number of Parshios in his calculation.

להבין את התפלה

He only included the Brachos. This is the end of my quote from the Rashba.

ר' סימון and ר' יוסי present two different answers to our questions. ר' סימון believes that what we recite in the evening must run parallel with what we recite in the morning. Because ר' סימון followed מנהג ארץ ישראל and in מנהג ארץ ישראל, it was the custom to omit most of the third Parsha of קריאת שמע when reciting קריאת שמע at night because the מצוה of ציצית which is found in the third Parsha of קריאת שמע is not practiced at night., he saw that there had been a need to compensate for the omission of the third Parsha and so they added a fourth Bracha. By adding a fourth ברכה to קריאת שמע ברכות קריאת שמע, both תפלת ערבית and תפלת שחרית had a combination of ברכות and פרשיות that totalled six. ר' יוסי lived in Babylonia where it was the custom to recite all three פרשיות of קריאת שמע in both תפלת ערבית and תפלת שחרית. In his opinion תפלת ערבית needed four ברכות because of a requirement that a total of seven ברכות קריאת שמע be recited each day. His practice was based on the verse: **שבע ביום הללתיך**; that it was necessary to praise G-d through seven ברכות קריאת שמע each day.

Both ר' סימון and ר' יוסי answered the question as to why one of the תפילות each day needed to have four ברכות קריאת שמע. ר' סימון went further and answered the question as to why we add the extra ברכה to תפלת ערבית; i.e because we omit one פרשה of קריאת שמע in תפלת ערבית. ר' יוסי would answer the question differently:

לבוש נח'—הלכות קריאת שמע וברכותיה—א'—וקורין קריאת שמע של שחרית, ומברכין שתים לפניך ואחת לאחריה, ובערבית שתים לפניך ושתים לאחריה. וסמכום על פסוק שאמר דוד עליו השלום (תהלים קיט', קסד') **שבע ביום הללתיך**, וחלקום לשנים דהיינו לערב ולבקר. ולפי שבסדר הזמן קדים הערב לבקר דכתיב (בראשית א', ו') ויהי ערב ויהי בקר, לכך לקחו הד' שהם הרוב לערבית שהן קודם, והג' הנותרים הניחו לבקר, כי זריזין מקדימין למצות וכל מה שיוכלו להקדים מקדימין והוא שיגיע זמנה.

Translation: We read Kriyas Shema as part of Tefilas Shacharis and we recite two Brachos before reciting Kriyas Shema and one after. In Tefilas Maariv, we recite two Brachos before reading Kriyas Shema and two after. The number of Brachos is based on a verse that was composed by King David: seven times a day I shall praise You. The number of Brachos was divided between the evening and the morning. The Jewish view of the order of time places the night before the day in line with what is written (Bereishis 1, 6): and it was night and it was morning. Therefore, they placed four Brachos or the majority of them, in the night prayer which comes first in time and the remaining three were placed in the morning prayer based on the rule that those who are zealous want to fulfill their Mitzvos as soon as the first opportunity to do so arrives.

ר' יוסי's practice was based on reciting all three פרשיות in תפלת ערבית, a practice that has been universally adopted. According to ר' יוסי we do not repeat the same ברכות קריאת שמע in both תפלת ערבית and תפלת שחרית because the verse of: **שבע ביום הללתיך** requires that we recite seven distinct ברכות each day. If you repeat any of the ברכות, you

would not be reciting seven ברכות קריאת שמע. The verse: שבע ביום הללתיך teaches one more aspect of the ברכות קריאת שמע. All the ברכות קריאת שמע are part of a set of ברכות and the ברכות have an order. Each day, the ברכה of המעריב ערבים must be recited before reciting the ברכה of אור; יוצר אור; אהבת עולם before אהבה רבה and אמת אמת before ויציב. That explains the following גמרא:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יב עמוד א-תא שמע: שחרית, פתח ביוצר אור וסיים בערבית ערבים, לא יצא, פתח בערבית ערבים וסיים ביוצר אור, יצא; ערבית, פתח בערבית ערבים וסיים ביוצר אור, לא יצא, פתח ביוצר אור וסיים בערבית ערבים, יצא; כללו של דבר: הכל הולך אחר החתום.

Translation: Come and hear: 'In the morning, if one commenced with the intention to say "Who forms light" and finished with "Who brings on the evening twilight", he has not performed his obligation; if he commences with the intention to say "Who brings on the evening twilight" and finished with "Who forms the light", he has performed his obligation. In the evening, if one commenced with the intention to say "Who brings on the evening twilight" and finished with "Who forms the light", he has not performed his obligation; if he begins with the intention to say "Who forms the light" and closes with "Who brings on the evening twilight", he has performed his obligation. The principle is that the final form is decisive'.

It is worth noting that when a source speaks of a custom that was prevalent in ארץ ישראל such as the practice of omitting the third פרשה of קריאת שמע in תפלת ערבית, the source is identifying itself as having been authored in ארץ ישראל. The following excerpt from מדרש תהלים provides such evidence that מדרש תהלים was authored in ארץ ישראל:

מדרש תהלים (בובר) מזמור ו-א] למנצה על השמינית. זהו שאמר הכתוב שבע ביום הללתיך (תהלים קיט קסד), אמר ר' יהושע בן לוי² אלו שבע מצות שבקריאת שמע, יוצר, ואהבה רבה, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר, אמת ויציב, וגאל ישראל, ולפי שאין מצות ציצית בערבית, מוסיפין פורס סכת שלום בשבת ויום טוב, ובחול שומר עמו ישראל. דבר אחר שבע ביום הללתיך. כנגד שבע חתימות של קריאת שמע שחרית וערבית דתנן בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה, ובערב שתים לפניה ושתים לאחריה, הרי שבע.

Translation: The verse: La'Minatzeach Al Ha'Shminis can be understood by means of another verse: seven times a day I will praise you. Rabbi Yeboashua son of Levi said: the number seven in the verse represents the seven Mitzvos that are fulfilled during the recital of Kriyas Shema: Yotzer, Ahava Rabbah, Shema, V'Haya Im Shamoah, Va'Yomer, Emes V'Yatziv, Ga'Al Yisroel.. Since at night, the Mitzvah of Tzitzis need not be performed, we add the Bracha of Ha'Porais Succas Shalom on Shabbos and on Yom Tov and the Bracha of Shomer Amo Yisroel on weekdays. Another interpretation: the number seven in the verse represents the seven Bracha endings of the Birchos Kriyas Shema that are recited in the morning and night as we studied in the Mishna: in the morning we recite two Brachos before reciting Kriyas Shema and one after and at night, we recite two Brachos before reciting Kriyas Shema and two after.

2. Notice that ר' יהושע בן לוי like ר' סימון ר' considers the ברכות and פרשיות of קריאת שמע as being in the same category.

ברכות קריאת שמע THE THEMES OF THE

That the **ברכות קריאת שמע** of both **תפלת ערבית** and **תפלת שחרית** are part of a set of **ברכות** and that the **ברכות** have an order in which the **ברכות קריאת שמע** of **תפלת ערבית** proceed **ברכות קריאת שמע** of **תפלת שחרית** and should be studied in that order can be supported by the language adopted by **חז"ל** for inclusion in the **ברכות**. Let us begin by identifying the theme of each set of **ברכות** beginning with: **יוצר אור / המעריב ערבים**:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יא' עמ' א' – משנה. בשחר מברך שתים לפנייה ואחת לאחריה, ובערב מברך שתים לפנייה ושתים לאחריה, אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר, לקצר אינו רשאי להאריך, לחתום, אינו רשאי שלא לחתום, שלא לחתום, אינו רשאי לחתום. גמרא. מאי מברך? אמר רבי יעקב אמר רבי אושעיא – דף יא עמוד ב – (ישעיהו מ"ה) יוצר אור ובורא חשך. לימא: יוצר אור ובורא נוגה! כדכתיב קאמרינן. אלא מעתה: (ישעיהו מ"ה) עשה שלום ובורא רע, מי קא אמרינן כדכתיב? אלא, כתיב רע וקרינן הכל לישנא מעליא, הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא! אלא אמר רבא: כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום. בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן: יוצר אור ובורא חשך, אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה? אמר אביי: גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור.

Translation: MISHNAH. In the morning two Brachos are to be said before Kriyas Shema and one after it. In the evening two are said before Kriyas Shema and two after it, one long and one short. Where the sages ruled that a long Bracha should be said, it is not permitted to say a short one. Where the Sages ordained a short Bracha a long one is not permitted. A prayer which the Sages ordered to be concluded with a benediction must not be left without such a conclusion. A prayer which the Sages ordered to be left without such a conclusion must not be so concluded. GEMARA. What is the first Bracha that one says before Kriyas Shema in the morning? Rav Jacob said in the name of Rav Oshaia: 'Blessed are You who forms light and creates darkness'. Let him say rather: 'Who forms light and creates brightness'? We want to stay with the language of the Scripture. If that is so, what of the next words in the text, Who makes peace and creates evil: do we repeat those words as they are written? It is written 'evil' and we say 'all things' as a euphemism. Then here too let us say 'brightness' as a euphemism! In fact, replied Raba, it is in order to mention the distinctive feature of the day in the night-time and the distinctive feature of the night in the day-time. It is correct that we mention the distinctive feature of the night in the day-time, as we say, 'Who forms light and creates darkness'. But where do you find the distinctive feature of the day mentioned in the night-time? Abaye replied: In the words, 'You roll away the light from before the darkness and the darkness from before the light'.

The theme of the **ברכות קריאת שמע** of **תפלת ערבית** and **תפלת שחרית** is **יוצר אור / המעריב ערבים**. That theme is found in the words: **גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור**. That theme is also found in the words: **יוצר אור / המעריב ערבים**. The theme is also found in the words: **יוצר אור / המעריב ערבים**. We can argue that the theme comes across more clearly in the **ברכה** of **תפלת ערבית** based on the opening words to the **ברכה**: **אשר בדברו: ברכו**; what the **עולם של עולם** created was through words; not through

physical action¹. The importance of those words is brought forth when we examine the punctuation of the ברכה. Most נוסחאות punctuate the ברכה as follows:

אשר בדברו מעריב ערבים, בחכמה פותח שערים, ובתבונה משנה עתים, ומחליף את הזמנים, ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו.

In נוסח יהודי מרוקו, the ברכה is punctuated as follows:

אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה. פותח שערים בתבונה. משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו.

The punctuation changes the meaning of the words. According to the first נוסח, the only action that the רבונו של עולם took through words was מעריב ערבים. According to the second נוסח, all the actions that are listed in the ברכה were accomplished through words, a very powerful argument in favor of that punctuation.

What is the theme of the second set of ברכות, אהבה רבה / אהבת עולם, ברכות:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א דף ג טור ג-ר' סימון בשם רבי שמואל בר נחמן: על שם והגית בו יומם ולילה, שתהא הגיית היום והלילה שוין. ר' יוסי בר' אבין בשם ר' יהושע בן לוי על שם שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. ר' נחמן בשם ר' מני: כל המקיים שבע ביום הללתיך כאילו קיים והגית בו יומם ולילה.

Translation: Rav Simon in the name of Rav Shmuel son of Nachman says: the total number of Brachos that are recited before and after Kriyas Shema is based on a verse: you shall be involved in studying Torah in the day and at night. This is interpreted to mean that your involvement with Torah learning should be equal both in the day and at night. Rav Yossi son of Rav Avin in the name of Rav Yehoshua son of Levi opined: there are seven Brachos of Kriyas Shema each day based on the verse: seven times a day I shall praise You for your just rulings. Rav Nachman in the name of Rav Mani said: whoever fulfills the requirements of the verse: seven times a day I shall praise You (recites seven Brachos of Kriyas Shema each day) has fulfilled his obligation of being involved in Torah learning day and night.

The theme of the ברכות of אהבת עולם / אהבה רבה is שתהא הגיית היום והלילה שוין

The theme is based on the verse: והגית בו יומם ולילה. This theme is found in the words:

אהבת עולם of ברכה כי הם חיינו וארך ימינו, ובהם נהגה יומם ולילה.

Additional words in the ברכה of אהבת עולם confirm that we fulfill the obligation of קריאת שמע והגית בו יומם ולילה by reciting:

על כן י-י א-להינו, בשכבנו ובקומנו נשיח בחקך, ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד.

What is theme of the third set of ברכות, אמת ויציב / אמת ואמונה, ברכות:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יב עמוד א'-אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב: כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית, לא יצא ידי חובתו, שנאמר: (תהלים צ"ב) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות.

1. We make a similar statement to open the ברכה of ברוך שאמר והיה העולם ברוך הוא; ברוך שאמר. The statement also acts to open פסוקי דזמרה.

להבין את התפלה

Translation: Raba son of Hinena the elder said in the name of Rab: If one fails to say: Emes V'Yatziv in the morning and Emes V'Emunah in the evening, he has not performed his obligation; for it is said, To declare Your loving kindness in the morning and Your faithfulness in the night.

The theme of the ברכות of אמת ואמונה / אמת ויציב is להגיד בבקר חסדך ואמונתך. The theme of אמת ואמונה is easy to find in the ברכה of אמת ואמונה. It is included in the opening words:

ואמונה כל זאת, וקים עלינו, כי הוא י-א-להינו ואין זולתנו, ואנהנו ישראל עמו.

Where do we find the theme of חסדך in the ברכה of אמת ויציב? Perhaps with the words:

מלכנו מלך אבותינו, גאלנו גאל אבותינו, יוצרנו צור ישועתינו, פודנו ומצילנו מעולם שמך, אין א-להים זולתך.

Arguably the theme of חסדך is much more pronounced in the paragraph beginning: עזרת אבותינו. It is worth noting that חז"ל included the themes of אמונה and חסד in both the ברכה of אמת ואמונה and the ברכה of אמת ויציב. The theme of חסד appears in the ברכה of אמת ואמונה as follows:

הפודנו מיד מלכים, מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים. הא-ל הנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל איבי נפשנו, העשה גדולות עד אין חקר, ונפלאות עד אין מספר. השם נפשנו בחיים, ולא נתן למוט רגלנו. המדריכנו על במות אויבינו, וירם קרננו על כל שונאינו.

The theme of אמונה appears in the ברכה of אמת ויציב:

אמת א-להי עולם מלכנו, צור יעקב, מגן ישענו, לדר ודר הוא קים, ושמו קים, וכסאו נכון, ומלכותו ואמונתו לעד קימת. ודבריו חיים וקיימים, נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים.

The third ברכה of קריאת שמע has an additional theme:

תלמוד ירושלמי ברכות פרק א דף ג טור ד /ה"ו-תני: הקורא את שמע בבוקר צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב. ר' אומ' צריך להזכיר בה מלכות. אחרים אומרים צריך להזכיר בה קריעת ים סוף ומכת בכורים. ר' יהושע בן לוי אומר צריך להזכיר את כולן וצריך לומר צור ישראל וגואלו.

Translation: We learned: He who reads Kriyas Shema in the morning must refer to the Exodus from Egypt in the Bracha of Emes V'Yatziv. Rebbe says: he must refer to G-d's hegemony. Acherim say: He must refer to the splitting of the sea and the plague of the First Born. Rabbi Yehoshua son of Levi says: He must refer to all of them and he must end the Bracha with the words: Tzur Yosroel V'Go'Alu.

The תוספתא does not limit the requirement to only the morning:

תוספתא מסכת ברכות (ליברמן) פרק ב-הלכה א-הקורא את שמע צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב. רבי אומר צריך להזכיר בה מלכות. אחרים אומרים צריך להזכיר בה מכת בכורים וקריעת ים סוף.

Translation: He who reads Kriyas Shema must refer to the Exodus from Egypt in the Bracha of Emes V'Yatziv. Rebbe says: he must refer to G-d's hegemony. Acherim say: He must refer to the splitting of the sea and the plague of the First Born.

Although both the תלמוד ירושלמי and the תוספתא appear to limit the need to refer to these themes to only the ברכה of אמת ויציב, it is clear that חז"ל included these themes

in the ברכה of אמת ואמונה. The theme of יציאת מצרים:

אמת ואמונה – ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם;
אמת ויציב – ממצרים גאלתנו, י-י א-להינו, ומבית עבדים פדיתנו.

The theme of מלכות:

אמת ואמונה – מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים;
אמת ויציב – אמת א-להי עולם מלכנו, צור יעקב, מגן ישענו, לדר ודר הוא קים, ושמו קים, וכסאו נכון, ומלכותו ואמונתו לעד קימת.

The theme of מכת בכורים וקריעת ים סוף:

אמת ואמונה – המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם.
המעביר בנו בין גזרי ים סוף, את רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע.
אמת ויציב – כל בכוריהם הרגת, ובכורך גאלת, וים סוף בקעת, וזדים טבעת, וידידים העברת,
ויכסו מים צריהם, אחד מהם לא נותר.

When חז"ל composed the ברכות of תפלה, they instituted a rule that a statement identifying the theme of the ברכה must be stated just before the התימת הברכה. The כלבו points out that the ברכה of המעריב ערבים appears to violate that rule:

ספר כלבו סימן י-כשקורא קריאת שמע בערב מברך לפני מעריב ערבים ואהבת עולם, ויש לתמוה למה תקנו בברכת המעריב ערבים ה' צב-אות תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד קודם התימת בא"י המעריב ערבים דנראה כהפסקה שאין החתימה מעין הברכה, והיה ראוי להיות החתימה סמוך למבדיל בין יום ובין לילה, ובוזה יהיה חתימת הברכה מעין הברכה? והענין שאנו צריכין להזכיר מדת לילה ביום ומדת יום בלילה ולפי שהוא יתברך הוא הבורא היום נמליך אותו עלינו, אחרי זכרנו שתי מדות אלו נאמר מי הוא הגולל אור מפני השך? ה' צב-אות שמו. תפס לשון הפסוק כי כן בא ה' צב-אות אחר הזכרת היצירה באמרו (ישעיה מה, ז) יוצר אור ובורא השך וכו' ה' צבאות שמו. להודיע שהוא הבורא יתברך ברא אותן להוציא ולבטל דעת הכופרים בזה.

Translation: Before a person reads Kriyas Shema at night, he should recite the Bracha of Ha'Ma'Ariv Aravim and Abavas Olam. It is surprising that Chazal placed the line of: Hashem Tzvakos Tamid Yimloch Aleinu L'Olam Va'Ed before the concluding Bracha of Ha'Ma'Ariv Aravim. Those words appear to be a diversion away from the theme of the Bracha. That results in the theme of the Bracha not being stated just before the concluding Bracha. Rightfully the concluding Bracha should have followed the words: Oo'Mavdil Bain Yom Oo'Vain Layla which express the theme of the Bracha. I would explain the composition of the Bracha as follows: we need to refer in the morning prayers to G-d's involvement in what transpires at night and we need to refer in the night prayers to G-d's involvement in what transpires during the day. By doing so we assert that G-d is creator of all. Therefore, we need to also make a statement anointing G-d as our King. In other words, we answer the question: who is it that governs both during the day and at night? Hashem Zvakos is His name. Chazal borrowed the words from the end of the verse in which Yishayahu declares that G-d is the One who created both light and darkness. After making that statement, Yishayahu concludes with the words: Ani Hashem Oseh Kol Aileh (I am G-d who created all this). We follow Yishayahu's lead by adding the words: Hashem Tzvakos Tamid Yimloch Aleinu L'Olam Va'Ed. We acknowledge that G-d is the creator of both daylight and darkness in response to those heretics who deny that G-d created both daylight and darkness.

אוהב את עמו ישראל "לעד"

Studying variations in the לשון הברכות sometimes alerts us to issues that we would not have otherwise noted. Here is a variation that is found at the end of the ברכה of אהבת עולם in נוסח תימן that opens the door to a very difficult question to answer:

נוסח תימן – ואהבתך לא תסור ממנו לעולם ועד כי היא עטרת ראשנו ותפארתנו. ברוך אתה ה' אוהב את עמו ישראל לעד.

The word "לעד" was included in the חתימת הברכה. Why was it included? It was included based on the rule that the חתימת הברכה has to follow the theme of the ברכה as it is presented at the end of the ברכה. In the case of the ברכה of אהבת עולם, the theme of the ברכה is not only that G-d loves the Jewish People but that G-d loves the Jewish People לעולם ועד, forever, or as it is stated in the opening of the ברכה: אהבת עולם, an eternal love. The fact that in the other נוסחאות, the same theme appears in the content of the ברכה but is not included in the חתימת הברכה is troubling:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית – ואהבתך לא תסור ממנו עד נצח נצחים. ברוך אתה ה' אוהב את עמו ישראל.

סידור רב סעדיה גאון – ואהבתך לא תסור ממנו כי היא עטרת ראשנו לנצח נצחים. ברוך אתה ה' אוהב את עמו ישראל אמן.

נוסח אשכנז: ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים. ברוך אתה י-י, אוהב עמו ישראל.

On what source did נוסח תימן base its version of the ברכה?

סידור על פי הגאונים חיברו רבינו שלמה ברבי נתן – ואהבתך לא תסור ממנו עד נצח נצחים כי היא עטרת ראשנו. ברוך אתה ה' אוהב את עמו ישראל לעד.

נוסח תימן generally follows the נוסח התפלה found in the רמב"ם. This is one exception:

רמב"ם סדר תפילות כל השנה – ברכה שנייה אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת וכו' עד ברוך אתה י-י אוהב עמו ישראל.

We could have treated this difference in נוסח as we have treated many other differences in נוסח; i.e. ignore it because the variation does not present any challenges. However, in this case, we cannot ignore the difference in נוסח because the חתימת הברכה does not follow the complete theme of the ברכה. More troubling is the fact that there is another ברכה in תפלת ערבית in which we do add the word "לעד" specifically because the theme of eternity is an essential part of the theme of the ברכה and that theme is mentioned in the closing words of the ברכה:

נוסח אשכנז: ושמור צאתנו ובואנו, לחיים ולשלום, מעתה ועד עולם. ברוך אתה יי, שומר עמו ישראל לעד.

The inclusion of the word: “לעד” as part of the ברכה of the חתימת הברכה is universal.

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית-ושמור צאתנו ובואנו מעתה ועד עולם כי שומרנו ומצילנו אתה. ברוך אתה ה' שומר עמו ישראל לעד.

רב סעדיה גאון-ושבור את השמן/ מלפנינו ומאחרינו כי שומרנו ומצילנו אתה ובצל כנפיך תסתירנו. ברוך שומר עמו ישראל לעד¹.

סידור על פי הגאונים חיברו רבינו שלמה ברבי נתן-ושבור עול השמן מלפנינו ומאחרינו כי שומרנו ומצילנו אתה ובצל כנפיך תסתירנו ככתוב לא ינום ולא יישן שומר ישראל. ברוך שומר עמו ישראל לעד.

סדר חיבור ברכות-והשמד שמן מלפנינו ומאחרינו ושמור צאתנו ובאינו מעתה ועד עולם כי שומרנו ומצילנו אתה. ברוך אתה ה' שומר עמו ישראל לעד.

רמב"ם סדר תפילות כל השנה-ברכה אחרונה זו היא נוסחה: השכיבנו יי א-להינו לשלום וכו' עד ברוך שומר עמו ישראל לעד.

נוסח תימן- ושמור צאתנו ובואנו כי שומרנו ומצילנו אתה ובצל כנפיך תסתירנו כדבר שנאמר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. ברוך אתה ה' שומר (את) עמו ישראל לעד. אמן.

So we are left with a question: why throughout history did so many סידורים include the word “לעד” in the ברכה of השכיבנו but omit the word “לעד” in the ברכה of אהבת עולם when both ברכות express an attribute of G-d that He exhibits towards us; אהבה in one and שמירה in the other, and both attributes are portrayed as being eternal. Despite the similarities between the ברכות, we include the word “לעד” only concerning שמירה but not concerning אהבה. The question grows even larger when you notice the similarities between the two ברכות. Undoubtedly we are looking at twin ברכות:

נוסח אשכנז- ברוך אתה יי, שומר עמו ישראל לעד.

נוסח אשכנז- ברוך אתה יי, אוהב עמו ישראל.

נוסח תימן-ברוך אתה ה' אוהב את עמו ישראל לעד.

נוסח תימן- ברוך אתה ה' שומר (את) עמו ישראל לעד. אמן.

סידור רב סעדיה גאון- ברוך אתה ה' אוהב את עמו ישראל. אמן.

נוסח תימן- ברוך אתה ה' שומר (את) עמו ישראל לעד. אמן.

1. This was copied exactly as it appears in the סידור רב סעדיה גאון, edited by Davidson, Assaf and Joel, Rubin Mass Ltd. publisher, 2000.

גאל ישראל OF ברכה THE

The ברכה of גאל ישראל is the only one of the ברכות קריאת שמע for which the חתימת הברכה is the same in both תפלת שחרית and תפלת מעריב. Are the themes of the two ברכות the same? The question arises because of the differences in what we recite just before the חתימת הברכה in each ברכה

נוסח אשכנז-שחרית-תהלות לא-ל עליון, ברוך הוא ומברך. משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. שירה חדשה שבחו גאולים לשמך על שפת הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו: י-י ימלך לעולם ועד. צור ישראל, קומה בעזרת ישראל, ופדה כנאמך יהודה וישראל. גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י גאל ישראל.

נוסח אשכנז-מעריב-ומלכותו ברצון קבלו עליהם, משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. מלכותך ראו בניך, בוקע ים לפני משה, זה א-ל לי ענו ואמרו: י-י ימלך לעולם ועד. ונאמר: כי פדה י-י את יעקב, וגאלו מיד חזק ממנו. ברוך אתה י-י, גאל ישראל.

What precedes the two ברכות has been different going back as far as סדר רב עמרם גאון:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) קריאת שמע וברכותיה-שחרית-תהלה לא-ל עליון ברוך הוא ומבורך, משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו וכו'. שבחו גאולים לשמך על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו. ה' ימלוך לעולם ועד. ברוך אתה ה' גאל ישראל. ואין להוסיף דבר על ה' ימלוך לעולם ועד. מפני מה? שיש מי שמועה בו ואומר מה שלא תקנו חז"ל כאן, בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם. בא"י גאל ישראל.

Translation: Tebilos L'Kail Elyon . . . Ga'Al Yisroel. It is inappropriate to add any words after reciting the verse of Hashem Yimloch L'Olam Va'Ed. For what reason do I say that? There are those who err and who add what was not authorized by our Sages; i.e. in the merit of our Forefathers bring redemption to their children. Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel.

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית-מפי עוללים ויונקים שירה שמעת על הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו, ה' ימלוך וגו'. ויקיים לנו ה' א-להינו מלכותו כבודו ותפארתו קדושתו וקדושת שמו הגדול. הוא ה' א-להינו יחוס וירחם עלינו וירויח מהרה מכל צרותינו וימהר לגאלנו גאולה שלמה מקרוב. ברוך אתה ה' גאל ישראל.

Translation: From the mouths of children and newborns You heard Shira after the crossing of the Sea, together all of the Jewish People thanked and anointed You King and said: Hashem Yimloch L'Olam Va'Ed. G-d should maintain for us His Hegemony, His Honor, His Majesty, His Holiness and the Holiness of His Great Name. He who is G-d our G-d should have compassion and pity on us and relieve us soon from all our troubles, hasten our redemption and make it a lasting redemption as soon as possible. Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel.

In his presentation of the ברכה for תפלת שחרית, סדר רב עמרם גאון comments that it is

inappropriate to add any words after the פסוק of ועד לעולם וה' ימלוך.

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) קריאת שמע וברכותיה-ואין אומרים דברים אחר אמת ויציב, כדי שיסמוך גאולה לתפלה.

Translation: We do not add words after reciting the paragraph of "Emes V'Yatziv" in order to link the theme of redemption to Shemona Esrei.

Does he not violate his own rule in his presentation of the ברכה for תפלת ערבית? He explains the difference as follows:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית-הכי מתחזי שפיר, וליכא למיחש להפסק בין גאולה לתפלה דהא חתמינן בתר גאל ישראל שומר ישראל. ונהי דאיכא לאקשוויי, הא אמרינן כיון דתקינן רבנן בתראי למימר פסוקי דשבחא דקב"ה ופסוקי דרחמי, ומחתם נמי המולך בכבודו בתפלת ערבית, ליכא למסמך גאולה לתפלה. ודוקא בתפלת ערבית אפשר למעבד כן, אבל שחרית, דבתר גאל ישראל לאלתר לתפלה קיימינן, לית אפשר.

Translation: This is how it appears to me. There is no problem in creating a pause between our reference to redemption and Shemona Esrei. Do we not recite the Bracha of Shomer Yisroel after the Bracha of Ga'Al Yisroel. Furthermore, we can be challenged: did not our Sages compose a paragraph to be recited after the Bracha of Shomer Yisroel that consists of verses of praise of G-d and verses of compassion. Do we not conclude that paragraph with the recitation of the Bracha of Ha'Molech Bichvodo in Tefilas Maariv. Does this not mean that it is not necessary to link the theme of redemption to Shemona Esrei in Tefilas Maariv. It is only concerning Tefilas Maariv that we can say this but concerning Tefilas Shacharis since we recite Shemona Esrei immediately after the Bracha of Ga'Al Yisroel, we cannot add any words that cause an interruption between the theme of redemption and Shemona Esrei.

In גאון's opinion תפלת ערבית and תפלת שחרית differ in that the requirement of תפלת ערבית applies in תפלת שחרית but not in תפלת ערבית.

Let us return to נוסח אשכנז for a moment. It would appear that a word is missing in what precedes the ברכה of גאל ישראל in תפלת שחרית. Here is the ברכה with one word added:

צור ישראל, קומה בעזרת ישראל, ופדה כנאמך יהודה וישראל. (ככתוב) (ישעיהו מז, ד') גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י גאל ישראל.

By adding the one word, we alert anyone who never noticed that we recite a פסוק just before the ברכה of גאל ישראל in תפלת שחרית just as we do in תפלת ערבית. We should rephrase our original question: does the fact that we recite different פסוקים before the תפילות הברכות mean that the two ברכות of גאל ישראל have different themes?

ספר אבודרהם ברכות קריאת שמע שלאחריה-יחד כולם הודו והמליכו וכו' ונאמר גואלנו ה' צב-אות וכו'. והטעם שתקנו לומר בשחרית פסוק זה ובערבית פסוק (ירמיה לא, א') כי פדה ה' את יעקב מפני שביום אנו מבקשים מלפניו שיגאלנו וזה לשון גואלנו. ובלילה כבר גאלנו ופדאנו מיד חזק ממנו שהם הגוים שאנו בעיניהם כקוצים ואף על פי כן השם מצילנו מידם בכל יום.

Translation: Yachad Koolam Hodu V'Himleichu V'Amru etc. V'Nomar Go'Alainu Hashem Tzvakos etc. Our Sages established the practice to recite the verse of Go'Alainu in Tefilas Shacharis and the verse (Yirmiyahu

להבין את התפלה

31, 1) *Ki Phada Hashem Es Yaakov in Tefilas Maariv because in the daytime we ask G-d that He should rescue us at that moment. That explains the use of a verse that contains the word: Go' Aleinu which represents the present tense. At night, we thank G-d that He rescued us that day from an oppressive hand; i.e. the other nations who view us as thorns. Despite the way the nations look upon us, G-d rescues us from our oppressors each day.*

In תפלת שחרית גאל ישראל in ברכה of פסוק is recited before the נוסח תימן, and in תפלת ערבית:

נוסח תימן-שחרית-תהלות לא-ל עליון, ברוך הוא. משה וכל בני ישראל לך אמרו. שירה בשמחה רבה אמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. י-י ימלך לעולם ועד. ונאמר, גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י גאל ישראל. נוסח תימן-מעריב-ומלכותו ברצון קבלו עליהם, וענו שירה בשמחה רבה אמרו כלם: מי כמכה באלם י-י, מי כמכה נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. י-י ימלך לעולם ועד. ונאמר: גאלנו י-י צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה י-י, גאל ישראל.

The significance of the wording in נוסח תימן lies in the fact that they are trying to comply with the rule that one should not add any words other than פסוקים after the paragraph of: "אמת ויציב" and to apply the rule to the paragraph of: "אמת ואמונה". The difference between נוסח תימן and the other נוסחאות is that after stating: שירה בשמחה רבה אמרו: כלם, they present the two key verses of אז ישיר and do not include any additional lines except for one more verse. By providing the same verse for both תפלת ערבית and תפלת שחרית, they are affirming that both ברכות represent the same theme. We can further conclude that they hold that the requirement of גאולה לתפלה applies in תפלת ערבית as it does in תפלת שחרית. We also have a clearer definition of the term: סמיכת גאולה לתפלה. We are being סומך the future גאולה to the past גאולה.

On page 82 of his book: תפלה ומנהגי תפלה ארץ ישראלים בתקופת הגניזה, Professor Ezra Fleischer presents a version of the ברכה of גאל ישראל in תפלת ערבית that follows (ישעיהו מה, יז) ברכה of פסוק precedes the מנהג ארץ ישראל ישראל נושע בה' תשועת עולמים לא תבשו ולא תכלמו עד עולמי עד.

Why were the two verses that precede the recitation of the ברכה of גאל ישראל in both תפלת ערבית and תפלת שחרית chosen for these ברכות? Let us view these פסוקים within the context of where they appear in תנ"ך. The פסוק of: כי פדה י-י את יעקב וגאלו appears in תנ"ך as follows:

ירמיהו פרק לא-(א) כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי תרב הלוח לחרגניעו ישראל: (ב) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על בן משכתיך חסד: (ג) עוד אבנה ונבנית בתולת ישראל עוד תעדי תפוך ויצאת במחול משחקים: (ד) עוד תטעי כרמים בהרי שמרון נטעו נטעים וחללו: (ה) כי יש יום קראו נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אל ה' א-ל-לחינו: (ו) כי כה אמר ה' רנו ליעקב שמחה

וַצַּהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם הַשָּׁמַיִם הִלְלוּ וְאָמְרוּ הוֹשִׁעַ יְהוָה אֶת עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) הַנְּנִי מִבְּיַד אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וּקְבַצְתִּים מִיַּרְבְּתֵי אֶרֶץ בָּם עוֹר וּפְסִיסַת הָרֶה וְיִלְדַת יַחֲדוּ קָהָל גָּדוֹל יָשׁוּבוּ הֵנָּה: (ח) בְּבִכִי יָבֹאוּ וּבַתְּחַנּוּנִים אוֹבִילִם אוֹלִיכֶם אֶל נַחְלֵי מַיִם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל יִכְשְׁלוּ בָּהּ כִּי הֵייתִי לְיִשְׂרָאֵל לְאֵב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי הוּא: (ט) שָׁמְעוּ דְבַר ה' גּוֹיִם וְהִגִּידוּ בְּאֵיִם מִמְּרָחֵק וְאָמְרוּ מִזְרָה יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֵנוּ וְשָׁמְרוּ כְרַעְיָה עֲדָרוּ: (י) כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ:

Translation: 1. Thus says the Lord, The people who survived the sword found grace in the wilderness; when Israel sought for rest. 2. The Lord has appeared to me, far away, saying, I have loved you with an everlasting love; therefore I have remained true to you. 3. Again I will build you, and you shall be built, O virgin of Israel; you shall again be adorned with your tambourines, and shall go out dancing with those who make merry. 4. You shall yet plant vines upon the mountains of Samaria; the planters shall plant, and shall enjoy the fruit. 5. For there shall be a day, when the watchmen upon Mount Ephraim shall cry, Arise, and let us go up to Zion to the Lord our G-d. 6. For thus says the Lord; Sing with gladness for Jacob, and shout on the hilltops of the nations; proclaim, praise, and say, O Lord, save your people, the remnant of Israel. 7. Behold, I will bring them from the north country, and gather them from the ends of the earth, and with them the blind and the lame, the woman with child and she who labors with child together; a great company shall return there. 8. They shall come weeping, and with supplications will I lead them; I will make them walk by the rivers of waters in a straight way, where they shall not stumble; for I am a father to Israel, and Ephraim is my firstborn. 9. Hear the word of the Lord, O you nations, and declare it in the islands far away, and say, He who scattered Israel will gather him, and keep him, like a shepherd keeps his flock. 10. For the Lord has redeemed Jacob, and ransomed him from the hand of him who was stronger than he.

The פסוק of **כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ** of פסוק 10 is found in what we read as the **פטר** for the second day of **ראש השנה**. The verse contains a message of redemption. It may have been chosen because of another verse that is found earlier within the chapter:

מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל בֵּן מְשַׁכְּתִיךָ חֶסֶד:

The **תפלת ערבית** of **אֶהְבַת עוֹלָם בְּרַכָּה** follows the **ברכה** of **גאֵל יִשְׂרָאֵל בְּרַכָּה**. The פסוק of **כִּי פָדָה ה' אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חֲזָק מִמֶּנּוּ** may have been chosen because it follows the verse of **מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ** in this excerpt from **ספר ירמיהו**.

The פסוק of **גְאָלוֹנוּ ה' עִבְ-אוֹת שָׁמוּ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל** appears in **תנ"ך** as follows:

יִשְׁעִיהוּ פָרַק מִזֶ-אֵרֶץ בָּבֶל שְׁבִי לְאֶרֶץ אֵין כְּפֹא בַת כְּשָׂדִים כִּי לֹא תוֹסִיפִי יִקְרָאוּ לְךָ רַבָּה וְעִנְיָה: (ב) קָחִי רַחִים וְטַחֲנִי כַמָּח גְּלִי צַמְתֵּךְ חֲשָׁפִי שְׂבֵל גְּלִי שׁוֹךְ עֲבָרֵי נְהָרוֹת: (ג) תִּגְלֵ עֲרוֹתֶיךָ גַם תִּרְאֶה חֲרָפְתֶךָ נִקְּם אֶקַּח וְלֹא אֶפְגַּע אָדָם: (ד) גְאָלוֹנוּ ה' עִבְ-אוֹת שָׁמוּ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

Translation: 1. Come down, and sit in the dust, O virgin daughter of Babylon, sit on the ground; there is no throne, O daughter of the Challenge; for you shall no more be called tender and delicate. 2. Take the millstones, and grind meal; take off your veil, strip off your robe, uncover your legs, pass over the rivers. 3. Your nakedness shall be uncovered, your shame shall be seen; I will take vengeance, and I will spare no man. 4. As for our redeemer, the Lord of hosts is his name, the Holy One of Israel.

The theme of this chapter is the revenge that G-d will inflict on Babylonia for having destroyed the **בית המקדש** and exiled the Jewish people.

THE ORIGIN OF THE ברכה OF: השכיבנו

The inclusion of the ברכה of: השכיבנו within תפלת ערבית creates an imbalance between the ברכות of שמע in קריאת שמע in תפלת ערבית and in תפלת שחרית. This is a particular problem for those who view the two sets of ברכות as twins. The ברכה of: השכיבנו has no twin in תפלת שחרית. How do we explain the inclusion of the ברכה of: השכיבנו within תפלת ערבית? We could simply quote the following גמרא from the תלמוד ירושלמי that we already studied:

רבי סימון בשם ר' שמואל בר נחמן על שם (יהושע א) והגית בו יומם ולילה; שתהא הגיית יום והלילה שוין. רבי יוסי בר בון בשם רבי יהושע בן לוי על שם (תהלים קי"ט) שבע ביום הללתיך.

Translation: Rav Simon in the name of Rav Shmuel son of Nachman says: the total number of Brachos that are recited before and after Kriyas Shema is based on a verse: you shall be involved in studying Torah in the day and at night. This is interpreted to mean that your involvement with Torah learning should be equal both in the day and at night. Rav Yossi son of Rav Avin in the name of Rav Yehoshua son of Levi opined: there are seven Brachos of Kriyas Shema each day based on the verse: seven times a day I shall praise You for your just rulings.

Perhaps we can provide a better answer by asking an additional question: Why do we recite קריאת שמע על המטה even though we recited קריאת שמע in תפלת ערבית? Let us first study the גמרא that sets forth the requirement that we recite קריאת שמע על המטה:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס' עמ' ב'—הנכנס לישן על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע. ואומר ברוך המפיל הבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין. יהי רצון מלפניך ה' א—להי שתשכיבני לשלום, ותן חלקי בתורתך, ותרגילני לידי מצוה, ואל תרגילני לידי עבירה, ואל תביאני לידי חטא, ואל לידי עון, ואל לידי נסיון, ואל לידי בזיון, וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחללים רעים ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים, ותהא מטתי שלמה לפניך, והאר עיני פן אישן המות, ברוך אתה ה' המאיר לעולם כולו בכבודו.

Translation: On going to bed one says from 'Hear, oh Israel' to 'And it shall come to pass if you hearken diligently'. Then he says: 'Blessed is He who causes the bands of sleep to fall upon my eyes and slumber on my eyelids, and gives light to the apple of the eye. May it be Your will, O Lord, my G-d, to make me lie down in peace, and set my portion in Your law and direct me towards the performance of religious duties, but do not direct me towards transgression; and bring me not into sin, or into iniquity, or into temptation, or into contempt. And may the good inclination have sway over me and let not the evil inclination have sway over me. And deliver me from dangerous inflictions and injurious diseases, and let not bad dreams and evil thoughts disturb me, and may my bed be without sin before You, and enlighten my eyes lest I sleep the sleep of death. Blessed are You, O' Lord, who gives light to the whole world by Your glory.

Earlier in the same Tractate , the גמרא advises us that the requirement of reciting קריאת תפלת ערבית in addition to the requirement of reciting שמע על המטה תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד' עמ' ב'—אמר רבי יהושע בן לוי: אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת, מצוה לקרותו על מטתו.

Translation: Rav Joshua ben Levi says: Though a man has recited the Shema in the synagogue, it is a religious act to recite it again upon his bed.

The גמרא then goes on to say the following:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד' עמ' ב'—אמר רבי יוסי: מאי קרא (תהלים ד') רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה. אמר רב נחמן—דף ה עמוד א— אם תלמיד חכם הוא אין צריך. אמר אביי: אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי, כגון (תהלים ל"א) בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' א—ל אמת. אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר (תהלים ד') רגזו ואל תחטאו. אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יעסוק בתורה, שנאמר: אמרו בלבבכם; אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יקרא קריאת שמע, שנאמר: על משכבכם; אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יזכור לו יום המיתה, שנאמר: ודמו סלה.

Translation: Rav Assi says: Which verse may be cited in support of Rav Joshua ben Levi's position? Tremble and sin not; commune with your own heart upon your bed, and be still, Selah. Rav Nahman, however, says: If he is a scholar, then it is not necessary to recite Kriyas Shema before going to bed. Abaye says: Even a scholar should recite one verse of supplication, as for instance: Into Your hand I commit my spirit. You have redeemed me, O Lord, You G-d of truth. Rav Levi ben Hama says in the name of Rav Simeon ben Lakish: A man should always incite the good impulse in his soul to fight against the evil impulse. For it is written: Tremble and sin not. If he subdues it, well and good. If not, let him study the Torah. For it is written: 'Commune with your own heart'. If he subdues it, well and good. If not, let him recite the Shema. For it is written: 'Upon your bed'. If he subdues it, well and good. If not, let him remind himself of the day of death. For it is written: 'And be still, Selah'.

According to this גמרא, reciting קריאת שמע has the effect of warding off the evil inclination. The recital of קריאת שמע was seen as providing other benefits as well:

דברים פרק כ', ג'—ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם:

Translation: And I will say to them: Listen Israel, you are approaching a battle with your enemies. Do not allow your heart to become weak. Do not fear and do not tremble, nor be terrified out of concern for your enemies.

רש"י דברים פרק כ', ג'— שמע ישראל – אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם:

Translation: Shema Yisroel—even if you have no other merit except that you fulfilled the Mitzvah of Kriyas Shema, it is enough to have Me make you victorious over your enemies.

להבין את התפלה

כלי יקר דברים פרק כ-ובמסכת ברכות (ה', א') אמרו חז"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר (תהלים ד', ה') רגזו ואל תחטאו, אי אזיל מוטב אי לא יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אי אזיל מוטב ואי לא יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם, אי אזיל מוטב אי לא יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה. וארבעה אלו נזכרו בפרשה זו לפי שנאמר (דברים כג', י') כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע, פירש רש"י לפי שהשטן מקטרג בשעת הסכנה וקטרוג זה היינו שהשטן הוא יצר הרע המשתדל להחטיא את האדם במלחמה מקום הסכנה כדי להפילו ביד אויביו, על כן במלחמה צריך האדם יותר שמירה מן היצר הרע כי במקום מסוכן זה הוא מתגרה באדם יותר מבמקום אחר להטותו לדבר רע . . . וכי דוקא בשעת מלחמה צריך להזהר ולא בזמן אחר אלא ודאי לפי שבמלחמה היצר הרע מתגרה בו ביותר הן בדבר ערוה הן בשאר עבירות כדי להפילו ביד אויביו, על כן למדם התורה שיהיו מזורזים במלחמה לעמוד כנגד יצרם שלא יביאם לידי חטא במקום הסכנה.

Translation: In Masechet Brachos (5, 1) our Sages said: a person should always favor his good inclination over his evil inclination as it is written (Tehillim 4, 5): Tremble and sin not. If he subdues it, well and good. If not, let him study the Torah. For it is written: 'Commune with your own heart'. If he subdues it, well and good. If not, let him recite the Shema. For it is written: 'Upon your bed'. If he subdues it, well and good. If not, let him remind himself of the day of death. For it is written: 'And be still, Selah'. These four ways of overcoming your evil inclination are mentioned in this Parsha as we see in the verse (Devarim 23, 10) when you go to war against your enemy, be careful about committing any sins. Rashi explains: they need to avoid sin because the Satan raises accusations against the Jewish people in times of danger. The accuser who is called the Satan is the evil inclination that tries to cause people to sin during war, a place of danger, in order to cause the person to fall to his enemy. That is why during wartime a person needs to be extra careful not to give in to his evil inclination because in that dangerous environment the evil inclination tries extra hard to stir the person towards evil . . . and not only in times of war does a person need to be vigilant. However it is in times of war that the evil inclination is stronger, whether in matters of the flesh or concerning other transgressions, in order to cause the person to fall to his enemy. For that reason the Torah taught that one should be careful in time of war to stand up to the evil inclination so as to not cause sin in a dangerous environment.

The role that **קריאת שמע** plays in warding off the **יצר הרע** helps us understand why we recite both **קריאת שמע** and **קריאת שמע על המטה** in **תפלת ערבית**. It is necessary to recite **קריאת שמע** just before going to bed so that the merit of having recited **קריאת שמע** prevents the **יצר הרע** from causing us difficulties during the night. The **ברכה** of **השכיבנו** is tied to **קריאת שמע**. It is recited after **קריאת שמע** as our prayer that the **רבונו של עולם** protect us in that manner. The **ברכה** of **השכיבנו** has no twin in **תפלת שחרית** because the time when **תפלת שחרית** is recited; i.e. the morning, is not viewed as a **מקום הסכנה**, a dangerous time. On the other hand, the night has always been viewed as a dangerous time.

Now we can understand the language that was chosen to be part of the **ברכה** of **השכיבנו**. **השכיבנו** י-א-להינו לשלום, והעמידנו מלכנו לחיים, ופרוש עלינו סכת שלומך, ותקננו בעצה טובה מלפניך, והושיענו למען שמך. והגן בעדנו, והסר מעלינו אויב, דבר, וחרב, ורעב, ויגון, והסר שמן מלפנינו ומאחרינו, ובצל כנפיק תסתירנו, כי א-ל שומרנו ומצילנו אתה, כי א-ל מלך חנון ורחום אתה. ושומר צאתנו ובואנו, לחיים ולשלום, מעתה ועד עולם. ברוך אתה י-י, שומר עמו ישראל לעד.

A **תלמיד חכם** is not required to recite **שמע על המטה** ostensibly because the merit of his learning protects him during the night. However as a precaution, even a **תלמיד חכם** recites the **ברכה** of **השכיבנו** in **תפלת ערבית** so that his recital of **קריאת שמע** serves to protect him. The rest of us need to recite **שמע על המטה** because of the length of time that elapses between the time we recite **תפלת ערבית** and the time when we go to sleep. This further explains why the paragraph of **השכיבנו** appears again within **קריאת שמע על המטה**. We recite it again because of the same reason that we recite the **ברכה** of **השכיבנו** within **תפלת ערבית**.

There is another reason to recite **שמע על המטה** in addition to reciting **קריאת שמע** in **תפלת ערבית**:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א דף ב טור ד /ה"א- רבי שמואל בר נחמני כד הוה נחית לעיבורה הוה מקבל רבי יעקב גרוסה והוה רבי זעירא מטמר ביני קופיאי משמענא היך הוה קרי שמע והוה קרי וחזר וקרי עד דהו' שקע מיניה גו שינתיה.

Translation: Rabbi Shmuel son of Nachmani when he went to join the other Rabbis to declare a leap year was received by Rabbi Yaakov Garossa. Rabbi Z'eira hid among the baskets that were placed in Rabbi Shmuel son of Nachmani's room in order to hear how Rabbi Shmuel son of Nachmani recited the evening Kriyas Shema. Rabbi Z'eira heard Rabbi Shmuel son of Nachmani recite Kriyas Shema repeatedly until he fell asleep while reciting it.

In the opinion of Rabbi Shmuel son of Nachmani, a person must be involved in reciting Kriyas Shema just before falling asleep. Based on this practice, the **אבודרהם** suggested that when reciting **שמע לפני המטה**, the paragraphs of **קריאת שמע** should be the last words uttered:

ספר אבודרהם סדר קריאת שמע לפני המטה-וכתב רבינו האי שראוי להקדים הברכה לקריאת שמע ולמזמורים ולכל הפסוקים האלו כדי שיישן מתוך הקריאה.

Translation: Rav Hay wrote that it was better to recite the Bracha of Ha'Mapil and any chapters of Tebillim before reciting Kriyas Shema prior to going to bed so that one falls asleep just after reciting the verses of Kriyas Shema.

השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא *A Lengthy Statement Of Redemption*

The placement of the ברכה of השכיבנו after the ברכה of גאל ישראל raises an additional issue: does not the placement of the ברכה prove that there is no requirement of סמיכת לתפלה, linking שמונה עשרה to the redemption from Egypt, in תפלת ערבית. This issue was raised in the גמרא:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד' עמ' ב'—אמר מר: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום. במאי קא מפלגי? אי בעית אימא קרא, אי בעית אימא סברא. אי בעית אימא סברא, דרבי יוחנן סבר: גאולה מאורתא נמי הוי, אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא; ורבי יהושע בן לוי סבר: כיון דלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאולה מעלייתא. ואי בעית אימא קרא, ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב: (דברים ו') בשכבך ובקומך, רבי יוחנן סבר: מקיש שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע ואחר כך תפלה, אף שכיבה נמי קריאת שמע ואחר כך תפלה; רבי יהושע בן לוי סבר: מקיש שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו, אף שכיבה נמי קריאת שמע סמוך למטתו. מתיב מר בריה דרבינא: בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה; ואי אמרת בעי לסמוך, הא לא קא סמך גאולה לתפלה, דהא בעי למימר השכיבנו! אמרי: כיון דתקינו רבנן השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא. דאי לא תימא הכי, שחרית היכי מצי סמיך? והא אמר רבי יוחנן, בתחלה אומר: (תהלים נ"א) ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר: (תהלים י"ט) יהיו לרצון אמרי פי! אלא: התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח, כתפלה אריכתא דמיא, הכא נמי, כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא.

Translation: The Master said: 'Let him recite Shema' and then say Shemona Esrei'. This accords with the view of Rav Yochanan. For Rav Yochanan says: Who inherits the world to come? The one who links the redemption from Egypt to Shemona Esrei. Rav Joshua ben Levi says: The recitation of all three Shemona Esrei each day were arranged to be said between the two recitations of Kriyas Shema each day. What is the source of their conflicting opinions? If you like, I can say that it is based on the interpretation of a verse, and if you like, I can say that it is based on a difference in reasoning. For Rav Yochanan argues: Though the complete deliverance from Egypt took place in the morning time only, there were also some elements of deliverance in the evening; whereas Rav Joshua ben Levi argues that since the real deliverance happened in the morning that of the evening should not be viewed as deliverance. 'Or if you like, I can say the conflict is based on the interpretation of a verse'. And both interpret one and the same verse, i.e.; When You lie down and when You arise. Rav Yochanan argues: Lying down and rising share rules. Just as at the time of rising, recital of Shema' precedes Tefillah, so also at the time of lying down, recital of Shema' precedes Tefillah. Rav Joshua b. Levi argues differently: There is here an analogy between lying down and rising.

Just as at the time of rising, the recital of Shema' adjoins rising from bed, so too at the time of lying down, recital of Shema' must adjoin getting into bed. Mar ben Rabina raised an objection. In the evening, two benedictions precede and two benedictions follow the Shema'. Now, if you say he has to link Ge'ullah with Tefillah, behold he does not do so, for he has to say in between, the Bracha of 'Hashkeiveinu' ? I reply: Since the Rabbis required the recital of the Bracha, 'Hashkeiveinu', it is viewed as an extension of the theme of Ge'ullah. For, if you do not admit that, how do you satisfy the requirement to link Ge'ullah to Shemona Esrei since Rav Yochanan says: In the beginning of Shemona Esrei you have to say: O Lord, open my lips [etc.], and at the end one of Shemona Esrei you have to say: Let the words of my mouth be acceptable? The answer is that since the Rabbis required the recital of the verse: O Lord, open lips, it should be viewed as an extension of Shemona Esrei. Concerning the Bracha of 'Hashkeiveinu', since the Rabbis required the recital of the Bracha, 'Hashkeiveinu', it is viewed as an extension of the theme of Ge'ullah.

The גמרא explains that the placement of the ברכה of השכיבנו after the ברכה of גאולה did not create a break in the link between the recitation of שמונה עשרה and the recalling of the redemption from Egypt in תפלת ערבית because the ברכה of השכיבנו extends the theme of redemption. The גמרא refers to the ברכה of השכיבנו as גאולה אריכתא. What is the definition of the term: גאולה אריכתא?

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ב עמוד ב- ואע"ג דצריך לומר השכיבנו בגאולה כגאולה אריכתא דמיא. והטעם שאינו הפסקה מפני שהשכיבנו מעין הגאולה הוא שבשעה שעבר השם לנגוף את מצרים היו מפחדין ומתפללין לבורא לקיים דברו, ושלא יתן המשחית לבוא אל בתיהם, שדרך הצדיקים שיראים תמיד שמא יגרום החטא. וכנגד אותה התפלה התקינו לומר השכיבנו שיצילנו השם מכל דבר רע וישמור צאתנו ובואנו וכיון שהתקינו לאמרו כנגד מה שהיה בשעת הגאולה אמרו דלא הוי הפסקה דכגאולה אריכתא דמיא:

Translation: Although we recite the Bracha of Hashkeiveinu after the Bracha of Geula, redemption, it is viewed as an extension of the Bracha of Geula. The Bracha of Hashkeiveinu does not create a break because the Bracha contains within it the theme of redemption. When G-d passed over Egypt to inflict suffering on the Egyptians, the Jews were frightened and prayed to G-d that He would keep His word that the Jews would not be inflicted and that the suffering would not enter their homes. This is in line with how the righteous think; they are always worried that whatever sins they have can cause them suffering. Our Sages composed the Bracha of Hashkeiveinu to commemorate the prayer that the Jews prayed on the night of Pesach. It should be viewed as a prayer that G-d protect us from harm and keep our comings and goings safe just as he did on the night of Pesach. Based on the fact that Bracha was born out of one moment within the redemption from Egypt, our Sages did not view the Bracha of Hashkeiveinu as a pause after our remembering the redemption.

Based on the justification given for reciting the ברכה of השכיבנו in תפלת ערבית, should we not also recite the same ברכה in תפלת שחרית?

ספר אבודרהם תפלת ערבית- וכתב אבן הירחי למאן דאמר תפלת ערבית חובה ובעי

להבין את התפלה

למסמך גאולה לתפלה אמרינן בפ"ק דברכות (ד, ב) כיון דתקיננו רבנן למימר השכיבנו כגאולה כגאולה אריכתא דמיא. הטעם הוא דבהשכיבנו יש בה ופרום עלינו סוכת שלומך שהוא לשון גאולה כמו (יהו' טז, ח) ואפרוש כנפי עליך. וכתוב (רות ג, ט) ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה. והראב"ד כתב דהיינו טעמא דעבידנא גאולה אריכתא בערבית יותר משחרית משום דמתצות הלילה התחילה גאולת מצרים ונמשכה עד הבקר (ברכות ט, א) והוי אריכתא אבל גאולת הבקר תיכף הוי וכי תקיננו השכיבנו כדי לשמרם מן השטן המשהית במצרים שנאמר בה שבור שטן מלפנינו וכו'.

Translation: The Even Ha'Yarchi wrote: the Gemara asks whether the Bracha of Hashkeiveinu is a break after the Bracha of redemption as a challenge only to the one who held that Tefilas Maariv is mandatory and that there is a requirement to link the Bracha of redemption with Shemona Esrei. The Gemara answers that the Bracha of Hashkeiveinu is considered an extension of the Bracha of redemption. The reason that the Bracha of Hashkeiveinu is considered an extension of the Bracha of redemption is that we state within the Bracha that G-d should cover us with His hut of peace which is a euphemism for redemption as it is written (Yechezkel 16, 8) and I will protect you with My hands and it is written (Ruth 3, 9) and you will spread your hands over your servant because you are the one who can redeem me. The Ravad wrote: that explains why we include the Bracha of Hashkeiveinu in Tefilas Maariv; why do we not include it in Tefilas Shacharis? The answer to that question is: the redemption in Egypt began at night and extended into the next day and was long. However, that part of the redemption that took place during the day was minimal. The words for the Bracha of Hashkeiveinu were chosen to ward off the one who inflicted the punishment in Egypt. That is why we say: stop the one who inflicts suffering from attacking us.

(תהלים נ"א) פסוק גמרא interprets the above ר' צדוק הכהן מלובלין' גאולה: שמונה עשרה that we recite before ה' שפתי תפתח אריכתא:

ר' צדוק הכהן מלובלין – פוקד עקרים אות ד-ועל כן נסמך מלת קול ליעקב שזהו עיקר שורש יעקב קול דתורה שבעל פה וקול דתפילה נמשך ממנו כר' אמי ור' אסי דלא מצלי אלא ביני עמודי דגרסי (ברכות ח' א) כי תקנו לומר מקודם ה' שפתי תפתח שאי אפשר להתפלל אלא כשהשם יתברך פותח שפתיו ופתיחה זו הוא על ידי התורה שבעל פה, והוא הסמיכות גאולה לתפילה דהגאולה הוא זכרון מה שהשם יתברך הושיע להם מכבר מכל צרותם ונותן הודאה לשעבר ואחר כך התפילה הצעקה לעתיד לבוא בטענה מי שענה לאבות הוא יענה לבנים, ופסוק ה' שפתי תפתח וגו' הוא כגאולה אריכתא כמו שאמרו בטור אורח חיים (סימן קי"א) ועיין שם בבית יוסף ופרישה ומצאתי בראבי"ה הנדפס מחדש על

1. R. Zadok haCohen Rabinowitz (Rubinstein) was born in 1823 / 5583 to his father R. Yaacov, Rabbi of Krizburg, Lithuania. R. Zadok was considered a child prodigy. In 1843 / 5603 he was forced to get a permit from a hundred rabbis in order to separate from his wife and marry a second wife, and thus he arrived in Poland where he met the great Chassidic leaders. He accepted their way of Judaism, and became a disciple of R. Mordechai Yoseph Leiner of Izbeza. (Bar Ilan Digital Library)

ברכות (סימן ב') גם כן כטור עיין שם דגם זה מכלל הגאולה הקודמת שפתחה שער לגאולה העתידה, דכל ישועה שעשה השם יתברך היא פתיחה והתחלה לישועה אחרת:

Translation: The word "Kol" is associated with our forefather Yaakov because in his essence Yaakov represented the voice of the oral law and the voice of Tefila. That is similar to the idea found in the Gemara that Rav Ami and Rav Assi did not pray except near the pillars of where they would study. That we are required to recite the verse: Hashem Sifasei Tiftach before starting Shemona Esrei is because we are unable to pray unless G-d opens our lips. This opening occurs as the result of the study of the Oral Law. That is the link between redemption and Shemona Esrei. The redemption is our remembrance that G-d rescued us from our troubles and we give thanks for the past. Then we recite Shemona Esrei which is a cry for the future that whoever answered our forefathers should answer us. That is what makes the verse of Hashem Sifasei Tiftach an extension of the Bracha of Geula. A similar thought was expressed by the Tur in Orach Chaim Siman 121 and the Beis Yosef there and the Prisha that the verse represents the past redemption that opened the door to the future redemption. It is our view that every redemption that G-d undertook was the opening and the beginning of the next redemption.

The ר"ב² views the paragraph of יראו עינינו and the קדיש that we recite just before גאולה אריכתא as also constituting שמונה עשרה:

ר"ב² ברכות סימן קמ-ה' שפתי תפתח, כיון דתקיננו לאומרו בראש התפילה הוי כתפילה ולא הוי הפסקה. וכן השכיבנו והפסוקים ויראו עינינו כיון דתקיננו רבנן לאומרו עם הגאולה ויש בהן מעין הגאולה כגון והסר מעלינו דבר והרב ושמור צאתינו וכו' וכן יראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשינו בישועתך וכו' וכן יתגדל ויתקדש שהוא מעין הגאולה שנאמר והתגדלתי והתקדשתי וגו' לא הוי הפסק בין גאולה לתפילת ערבית.

Translation: Because the verse: Hashem Sifasei Tiftach was added to be recited as the introduction to Shemona Esrei it is viewed as a part of Shemona Esrei and does not create a break between linking redemption to the recital of Shemona Esrei. Since the Bracha of Hashkeiveinu and the collection of verses that begin with the verse: Yiru Ainainu were added by Chazal to be recited as part of the theme of redemption, they do not cause a break in the link between redemption and the recital of Shemona Esrei. The words that were chosen were picked because they express the theme of redemption such as the line: V'Hasair Mai' Aleinu Dever V'Cherev Oo'Shimor Tzaisainu etc. Also the verse: Yiru Ainainu V'Yismach Leibeinu V'Sa'Gail Nafsheinu B'Yishu'Osecha etc. In addition, the opening words of the prayer: Kaddish, Yisgadal V'Yiskadash, express the theme of redemption as it is written: V'Hisgadalti V'Hisgadashti etc. Those words do not create a break in the link between redemption and the recital of Shemona Esrei in the Tefilas Arvis.

2. Rabbi Eliezer ben Nathan was born in Germany circa 1090. A giant of German Jewry, he lived in Mainz and is particularly well-known for his work Even HaEzer. Also known as Tzafnat Paneach or Sefer [Piskei] HaRa'avan, this work is comprised of responsa, halacha, customs, and a commentary on some passages in the Talmud. (Bar-Ilan Digital Library)

ברוך שומר את עמו ישראל לעד

In last week's newsletter, we examined the position of the **ראו ברכה** that the **יראו** of **ברכה** shared the theme of **גאולה** with the **ברכה** of **השכיבנו**. The connection between the two **ברכות** is further seen through the following version of the **ברכה** of **השכיבנו**:

סידור רב סעדיה גאון-השכיבנו י-א-להינו לשלום, והעמידנו לחיים ולשלום, והגן בעדנו, והצילנו מכל צרה ומשחית ושמרנו מכל דבר רע ומפחד לילה ושבור את השמן מלפנינו ומאחרינו כי שומרנו ומצילנו אתה ובצל כנפיך תסתירנו. ברוך שומר את עמו ישראל לעד.

The absence of the **שם**, G-d's name, in the **חתימת הברכה** of the **ברכה** of **השכיבנו** in the **סידור** of **ראו ברכה** should be understood as follows. Because the **ברכה** of **יראו** shares the theme of **גאולה** with the **ברכה** of **השכיבנו**, the two **ברכות** are viewed together as **כגאולה אריכתא**, one **ברכה** whose theme is **גאולה**. Since they represent one **ברכה**, the first part, **השכיבנו**, should not conclude with its own **חתימה**, concluding **ברכה**. That explains why the **שם** is omitted in the **חתימת הברכה** of the **ברכה** of **השכיבנו**. This omission resolves one other issue. Is our practice of reciting five **ברכות קריאת שמע** in **תפלת ערבית** consistent with the **משנה** that provides that only four **ברכות קריאת שמע** are to be recited in **תפלת ערבית**? Those who omit the **שם** in the **חתימת הברכה** of **השכיבנו**, are following the requirements of the **משנה** to recite only four **ברכות קריאת שמע** in **תפלת ערבית**. The **סידור** of **רבינו שלמה ברבי נתן** is one other **סידור** that follows the practice of omitting the **שם** in the **ברכה** of **השכיבנו**.

From the following comments, it is clear that others followed the practice of omitting the **שם** in the **ברכה** of **השכיבנו**.

שו"ת הרשב"ש¹ סימן רנה-עוד כתבת. כי נהגו במזרח לומר ברכת השכיבנו בלא ברכה ואין חותמין אלא ביראו עינינו. ואמרת כי הגידו לך שהחכם ר' יוסף נ"ע הנהיג כך במזרח, וכשהרצו הדברים אצל ר' אברהם בנו של הרמב"ם ז"ל קלסו על זה. תשובה. אחר שתלית הדבר באשלי רברבי, מי יכניס עצמו ראשו בין הרים גדולים. מכל מקום כיון ששאלת אענה אף אני חלקי כפי קוצר דעתי, ואומר שמטבע זה בחתימת ברכה נתקן, שהרי משנה שלימה שנינו בערב שתים לפניו ושתים לאחריה וכו'. ואמרינן ג"כ בפ"ק דברכות בגמרא השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא.

1. Rabbi Shlomo ben Rabbi Simeon Duran was born in Algier in 1400. His father, the author of the Tashbetz, was one of the greatest Torah scholars of Algier after the demise of R. Isaac ibn Sheshat (Rivash). His grandfather, Rabbi Tzemach, was a noted Torah scholar, a descendant of the Ralbag and other Provençal scholars. His mother was the daughter of Rabbi Jonah Dismistri, a fourth-generation descendant of Nachmanides and Rabbeinu Jonah of Gerona.

Translation: You further wrote that in the East they followed the custom to end the Bracha of Hashkeiveinu without mentioning G-d's name but do mention G-d's name at the end of the Bracha of Yiru Aineinu. You said that they told you that the Sage Rav Yosef followed that practice in the East but when this practice was revealed to Rav Avrohom son of Maimonides, he criticized them for that practice.

Answer: Since you told me the opinion of such a great sage, I am uncomfortable interjecting my opinion in the discussion. However, since you asked my opinion, I will share my thoughts with you based on my own understanding. I believe that when the Bracha of Hashkeiveinu was composed it was composed with an ending that included G-d's name. I reached that conclusion based on the fact that the Mishnah provides that we recite two Brachos before and two Brachos after reciting Kriyas Shema in Tefilas Arvis. We also learned in the first chapter of Maseches Brachos that the Bracha of Hashkeiveinu represented an extended statement of redemption.

ונראה שאם אמת הדבר הזה שנמנעו מלברכה בשם, שהטעם אצלם הוא משום דאמרין פסוקי בברוך יי וחותמים ביראו עינינו ואנן שתיים לאחריה תנן ולא שלש. ובתוספות כתבו כי ר' שמואל רומרוגי ז"ל בן בתו של רש"י ז"ל לא היה אומר פסוקי בברוך יי ולא יראו עינינו כל עיקר. וכן העידו על הרבה גדולים שלא היו אומרים אותן כל עיקר. אבל מי שאומרן סומך על מה שאמרו בפרק תפלת השחר תפלת ערבית רשות, ותקנו לומר אותה מפני שיש בהן י"ח הזכרות מפני שבתי כנסיות שלהן היו רחוקים מן הישוב והיו מתיראין מלהתעכב שם עד לאחר ערבית, ולפיכך תקנום להם כנגד י"ח ברכות של י"ח, וכשהיו בבתיהם היו מתפללין י"ח.

Translation: It appears that if it is true that some had the custom to end the Bracha of Hashkeiveinu without G-d's name it must have been because they follow the Bracha of Hashkeiveinu with the group of verses that begins with the verse: Baruch Hashem and they end with the verse Yiru Eineinu. They were concerned that they should recite only two Brachos after Kriyas Shema in Tefilas Arvis and not three. Tosaphos wrote that Rav Shmuel from Romrogi son of Rashi's daughter would not say the verses beginning Baruch Hashem and not the paragraph of V'Yiru Eineinu. So too testified many giants of Torah that they would not say those paragraphs after reciting the Bracha of Hashkeiveinu. Those who recite those verses rely on the fact that Tefilas Arvis is voluntary. Our Sages began the practice of reciting the paragraph of Baruch Hashem because it contained within it verses that include G-d's name 18 times. They did so because their synagogues were located far from where they lived. They were worried about staying out late. Therefore they would recite those 18 verses in place of the 18 Brachos of Shemona Esrei, go home and then recite Shemona Esrei at home.

וכיון שתקנום מפני הטעם הנזכר, אע"פ שבטל טעם, תקנה במקומה עומדת, כמו ברכה מעין שבע שנתקנה מפני העם שבשדות מפני המזיקין, וכן קדוש דבית הכנסת משום אורחים דאכלי ושתי בבי כנישתא כדאיתא בפרק אע"פ, ואע"פ שבטלו טעמים אלו תקנה במקומה עומדת. על כן אין לשנות המטבע אע"פ שבטל הטעם. ולאנשי מזרח יקשה ערב שבת למה חותמין בה בברוך, כל השבוע אין חותמין ובליל שבת חותמין, אין לזה טעם. ואם אומרים אותה ג"כ בליל שבת בלא חתימת ברכה, א"כ לא מצינו ערב שבת שתיים לאחריה. ואם בלילי שבתות אומרין הפסוקים וחותם אחריהן, יש בזה טעות משני פנים, האחד שלא נתקנו

להבין את התפלה

אותן הפסוקים אלא במקום י"ח ברכות, ובליילי שבת ליכא י"ח ברכות, והאחר שלא נתקנו אלא מפני המזיקין ובליילי שבת הרי ברכה מעין שבע מפני המזיקין.

Translation: Because the recital of the Bracha of Baruch Hashem L'Olam Amen V'Amen was instituted for that reason, the practice was continued even though the reason for the practice no longer existed. This justification is similar to the one given for reciting the Bracha of Magen Avos, an abbreviated version of Shemona Esrei, on Friday nights. That Bracha was established because of those who walked through fields at night and who were concerned about possible harm. That practice was also in line with the custom to recite Kiddush in synagogue. That practice began due to the presence of guests who ate and drank in the synagogue as we find in the chapter entitled Af Al Pi. Although those circumstances changed, the practice remained in effect. Therefore the wording of the Bracha did not change even though the reason for the Bracha no longer existed. Those in the East whose practice it was to omit G-d's name in the closing Bracha of Hashkeiveinu need to explain why on Friday nights they include G-d's name in the Bracha of Hashkeiveinu while during the other days of the week they do not. There is no reason to differentiate between the days of the week. Perhaps on Friday nights they did not recite a Bracha with G-d's name after the Bracha of Hashkeiveinu. If that be the case then they were in violation of the Mishna that required the recital of two Brachos after Kriyas Shema on Friday nights. And if on Friday nights they recited the prayer of 18 verses and concluded it with a Bracha they were in error on two counts. First, the recital of those verses was only instituted to replace the Shemona Esrei of 18 Brachos and on Friday nights Shemona Esrei does not consist of 18 Brachos. Second, the recital of 18 verses was instituted because of harmful forces. That is not necessary on Friday nights because they were already reciting the abbreviated form of Shemona Esrei (Magen Avos) for that reason.

ומכל מקום אם באנו לתקן, טוב הוא לעשות כדברי ר' שמואל וחביריו ז"ל שלא לומר כלל אותן הפסוקים ולא להתום ביראו עינינו. ובשם א"ז הרמב"ן ז"ל כתבו דאין אומרים אותה כלל, וכן כתבו בשם תלמידי הרא"ה ז"ל. וכן כתבו בשם הר"ם מרוטנבורק שלא היה אומרה כלל כשהיה מתפלל בינו לבין עצמו, אבל כשהיה יורד לפני התיבה היה אומרה כדי שלא יהא מן המתמיהין.

Translation: In any event, if you want to follow the better practice, do as Rabbi Shmuel and his friends suggested; do not recite the prayer of 18 verses and do not make a Bracha after the paragraph of Yiru Eineinu. In the name of the Ramban they wrote that the prayer of 18 verses should not be recited at all and so wrote the students of the Ra'Ah. So they wrote in the name of the Rom Mi'Rottenberg that he would not recite the paragraph of 18 verses when praying alone but if he was leading the prayer service, he would recite it so as to not draw any undue attention.

The תפלת in ברכות קריאת שמע five רשב"ש does not explain the practice of reciting four ברכות קריאת שמע when the משנה provides that only four ברכות קריאת שמע are to be recited. He simply suggests that we should no longer recite the fifth ברכה. The רשב"א explains the practice in a different manner:

שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן קפח—שאלה: אי זו היא, ברכה שניה של קריאת שמע ערבית של אחריה: שומר עמו ישראל לעד; או: המלך? ואם היא: שומר עמו ישראל;

מפני מה אין אומרין בה: ברוך אתה השם? ואם היא: המלך; מפני מה, אין אומרים בליל שבת? תשובה: זו אינה שאלה. דברכה שניה, היינו השכיבנו, והיא הסמוכה לברכה ראשונה, שהיא: אמת ואמונה. ולפיכך, אינה פותחת: בברוך; וחותרת: בברוך. שהרי חותמים: ברוך אתה השם שומר עמו ישראל לעד. אי נמי: הפורס סוכת שלום. ועליה, הוא שאמרו חכמים בגמ': שאינה מפסקת, בין גאולה לתפלה. דהשכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא. אבל ברכת: המלך; אינה ברכה של קריאת שמע. דשתים לאחריה, אמרו, לא שלש. אלא אותה, יש בה שמונה עשרה אזכרות ונתקנה בימי השמד שגזרו שלא להתפלל ועמדו ותקנו אותה ברכה שיש בה י"ח אזכרות, שבתפלה. ואע"פ שבטלה אותה גזירה, נשארה אותה ברכה ביד הדורות. ועל כן, יש תקנה מן הגדולים, שאין אומרה: לא בשבתות, ולא בי"ט; שלא תהא מפסקת, בין גאולה לתפלה.

Translation: Question: Which is the second Bracha that follows Kriyas Shema in Tefilas Arvis: Shomer Amo Yisroel La'Ad or Ha'Melech? If it is Shomer Amo Yisroel La'Ad, why does it not close with a Bracha in which we include G-d's name? If it is Ha'Melech, why do we not recite it on Friday nights?
Answer: This is not a question. The second Bracha after Kriyas Shema in Tefilas Arvis is Hashkeiveinu. It is linked to the Bracha that precedes it; i.e. Emes V'Emunah. Therefore the Bracha of Hashkeiveinu does not begin with the word: Baruch but it does end with a line that begins Baruch as we say: Baruch Ata Hashem Shomer Amo Yisroel La'Ad or we close with Ha'Porais Succas Shalom. About the Bracha of Hashkeiveinu our Sages said: that the Bracha does not create a break between the recital of redemption and Shemona Esrei because the Bracha of Hashkeiveinu is an extended statement of redemption. The Bracha of Ha'Melech, however, should not be viewed as one of the Brachos of Kriyas Shema. It cannot be one of the Brachos of Kriyas Shema because the Mishnah says that there are only two Brachos after Kriyas Shema in Tefilas Arvis and not three. Instead the Bracha should be understood as follows: the recital of the Bracha of Ha'Melech was instituted to provide for the recital of G-d's name 18 times. It was composed in response to a ban that was issued by the local government against reciting Shemona Esrei. They composed this Bracha with 18 references to G-d's name to be a substitute for Shemona Esrei. Although the ban was lifted, the custom to recite the Bracha continued. Therefore, when the Bracha was composed our Sages declared that the Bracha should not be recited on Shabbos or on Yom Tov so as to not create a break in the link between redemption and Shemona Esrei.

The **יראו עינינו** of **ברכה** resolves the issue as follows: he simply declares that the **ברכה** of **יראו עינינו** was not one of the **ברכות קריאת שמע** because it was established at a time of persecution as a replacement for **שמונה עשרה**.

The following presents a different view of the **ברכה** of **יראו עינינו**:

תשובות הגאונים – גאוני מזרח ומערב סימן קכ – וכך אמרו חכמים אין אומר בערב אלא שתים לפניה ושתים לאחריה וכיון דהלכה כרב דאמר תפלת ערבית רשות תקון אחרונים לומר אחר שומר עמו ישראל פסוקים שיש בהם שמירה ושבה ולומר אחריהם ברכה ומפסיק בקדוש' כלומר אסתיים תפלה הרוצה לצאת יצא. ודבר זה בחול אבל בלילי שבת ולילי יו"ט סלקו לברכה זו.

להבין את התפלה

Translation: So said our Sages: during Tefilas Arvis, we only recite two Brachos before and two Brachos after Kriyas Shema. Since the rule follows the opinion of Rav that reciting Shemona Esrei at night is optional, our Sages instituted the practice that after reciting the Bracha of Shomer Amo Yisroel La'Ad, we add verses that include statements concerning the protection G-d affords us and words of praise. We close that section with a Bracha and we recite Kaddish as a declaration that Tefilas Arvis has been completed. Those who want to leave may leave. That is the practice on weekdays but on Erev Shabbos and Erev Yom Tov, we omit that Bracha.

מרדכי מסכת ברכות פרק מאימתי רמז ה-[שם] כגאולה אריכתא דמיא ויראו עינינו וי"ח פסוקין שאחר השכיבנו תקנו חכמים בשביל שבתני כנסיות שלהם היו בשדה ותקנו חכמים שמונה עשרה פסוקין כנגד שמונה עשרה ברכות וברכת יראו עינינו לאחריהן כדי שימתינו זה את זה ולא ישאר אחד יחידי ויסתכן ומעתה ה"ל כגאולה אריכתא ולא השיב הפסקה:

Translation: The Bracha of Hashkeiveinu is deemed to be an extended statement of redemption. The paragraph of Yiru Eineinu and the 18 verses that appear after the Bracha of Hashkeiveinu were added by our Sages because in earlier times, the synagogues were located in the fields. The 18 verses were added to correlate with the 18 Brachos of Shemona Esrei. The Bracha of Yiru Eineinu was added so that those who were in synagogue would wait for all to finish so that no one would be left alone and be in danger. For that reason those sections are deemed to be an extended statement of redemption and are not considered a break.

ספר אבודרהם תפלת ערבית-ואע"ג דאוקימו בה ברוך ה' לעולם אע"פ שאינו מן השכיבנו משום דהא גופיה כנגד תפלה תקנוהו כשאדם בא עיף מן השדה ואינו יכול להתפלל מתפלל ההיא תפלה דאית בה י"ח הזכרות כנגד שמונה עשרה הילכך ליכא הפסקה בין גאולה לתפלה ואפילו קדיש לא מיקרי הפסק כיון דברוך ה' לעולם במקום תפלה נתקן. וה"ר יצחק בן גיאת כתב דלא אמרינן ברוך ה' לעולם משום דבעי למיסמך גאולה לתפלה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל. וכבר נהגו לאמרו ומנהג אבותינו תורה היא כדאמרינן (ירו' ב"מ פ"ז) מנהג מבטל הלכה.

Translation: Although our Sages added the verses beginning Baruch Hashem L'Olam, they are not part of the Bracha of Hashkeiveinu because the verses were added to correspond to Shemona Esrei. When a person comes home tired after a long day at work and does not have the strength to recite Shemona Esrei, he may recite those verses instead of reciting Shemona Esrei because the verses contain within them 18 references to G-d's name corresponding to the 18 Brachos of Shemona Esrei. That is why reciting the verses is not considered a break in the link between redemption and Shemona Esrei. (It is a substitute for Shemona Esrei). Even Kaddish is not considered a break because the paragraph of verses is a substitute for Shemona Esrei. Rabbi Yitzchak son of Giyas suggested not reciting the paragraph of verses because it was a break in the link between redemption and Shemona Esrei. So wrote the Rambam. However, it has long been our practice to recite that paragraph. The custom of our fathers is deemed to be Torah for us as we learned: custom can override Halacha.

Query: Have we just learned a very important equation; if 18 פסוקים, verses = שמונה עשרה, then does שמונה עשרה = 18 פסוקים? In other words, does לימוד תורה = תפלה?

THE **ברוך ה' לעולם** OF **ברכה** AS A CLUE TO THE DEVELOPMENT OF JEWISH LITURGY

In last week's newsletter we reviewed the opinions of several prominent ראשונים who held that the recital of 18 פסוקים in the paragraph of **ברוך ה' לעולם** in תפלת ערבית was equal to reciting **שמונה עשרה**. Based on those opinions we can suggest that early Jewish liturgy consisted primarily of the recital of פסוקים. חז"ל then added ברכות to the פסוקים and later added their own wording. At some point חז"ל may have backtracked and removed the פסוקים from some of the תפילות, particularly from the daily **שמונה עשרה**, which is noticeably bare of any פסוקים. פסוקי דזמרה and ברכות קריאת שמע are clear examples of portions of Jewish liturgy that evolved in that manner.

Is there any other evidence within early Jewish liturgy to support this thesis? Let us begin with קריאת התורה since we have already suggested that the concepts that spurred the establishment of קריאת התורה became the concepts that led to the practice of reciting **שמונה עשרה**. Since קריאת התורה consists of the recital of פסוקים to which חז"ל added ברכות, it would appear that קריאת התורה supports our thesis. But is קריאת התורה a part of Jewish liturgy? We previously stated that קריאת התורה was instituted as an opportunity for those assembled to represent כלל ישראל, the entire Jewish community, in accepting the תורה anew. Not being conscious of the role that the recital of פסוקים had within early Jewish liturgy led us to ignore the fact that קריאת התורה may contain a prayer component within it. In fact, the prayer component within קריאת התורה may have been what led חז"ל to include קריאת התורה within the תפילות. Perhaps we should modify our view of the practice of קריאת התורה to be as follows: קריאת התורה is not only the practice of accepting the תורה anew, קבלת התורה מחדש, but is also prayer in the form of the recital of פסוקים.

The decision to add the הפטרה to קריאת התורה followed the same pattern. The הפטרה began as the practice of reciting a group of פסוקים from the נביאים, the Prophets. To the recital of the פסוקים were added ברכות. What we see in these ברכות is an expansion of the theme of the ברכות to include the recital of בקשות, requests; i.e. רחם על ציון, and שמחנו, י-א-להינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך.

The קריאת התורה that took place on יום כיפור in the בית המקדש is another example of

early Jewish liturgy that follows this same pattern:

משנה מסכת יומא פרק ז', משנה א'—בא לו כהן גדול לקרות. אם רצה לקרות בבגדי בויץ קורא, ואם לא קורא באצטלית לבן משלו. הזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא. עומד וקורא אחרי מות, ואך בעשור, וגולל ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר: יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבהומש הפקודים קורא על פה. ומברך עליה שמנה ברכות: על התורה ועל העבודה ועל ההודאה ועל מחילת העון ועל המקדש בפני עצמו ועל ישראל בפני עצמן (ועל ירושלים בפני עצמה) ועל הכהנים בפני עצמן ועל שאר התפלה:

Translation: MISHNAH: The High Priest then came to read. If he wished to read in linen garments he could do so; otherwise he would read in his own white vestments. The synagogue attendant would take a scroll of the Torah and give it to the head of the synagogue. The head of the synagogue gave it to the second in command to the High Priest. The second in command to the High Priest then gave it to the high priest. The high priest stands and receives it, and reads the section of the Torah beginning 'after the death . . . and 'howbeit on the tenth. . . ' Then he would roll up the scroll of the law and put it in his bosom and say, 'more than what I have read out before you is written here. And on the tenth . . . ' which is in the Book of numbers he recites by heart. Then he recites in connection therewith eight benedictions: For the Torah; For the temple service; For thanksgiving; For the forgiveness of sins; For the temple separately and For the Jewish People separately and for Jerusalem separately; For the priests separately and For the rest of the prayer

This example of early Jewish liturgy includes the recital of פסוקים and the recital of ברכות. The ברכות that were added to this group of פסוקים were similar to the ברכות that were added to the הפטרה in that they too included בקשות, requests.

Let us further test our thesis with the following example of early Jewish liturgy that dates from the era of the בית המקדש:

משנה מסכת תמיד פרק ה' משנה א'—אמר להם הממונה: ברכו ברכה אחת והן ברכו. קראו עשרת הדברים שמע והיה אם שמוע ויאמר. ברכו את העם שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכות כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא:

Translation: The Kohain in charge would call out: Recite one Bracha and they recited the Bracha. Read the Ten Commandments, the first Parsha of Kriyas Shema, the second and the third. Bless the people by reciting three Brachos: Emes V'Yatziv, Ritzei and Birkas Kohanim. On Shabbos they would add one Bracha in honor of the shift was finishing its tour of duty.

In this example, we find that the כהנים recited two excerpts from the תורה, the עשרת הדברות and קריאת שמע, each morning. Similar to קריאת התורה and the הפטרה the recital of the פסוקים was surrounded by one ברכה before the recital of the פסוקים and by one or more ברכות after the recital of the פסוקים. We again find that בקשות חז"ל placed within the ברכות that followed the recital of the פסוקים; i.e. ברכות כהנים. The definition

להבין את התפלה

of שים ברכה for purposes of this משנה is generally described as the ברכה of שים ברכה. However, given our view that the recital of פסוקים equals תפלה and given the fact that ברכת כהנים in the בית המקדש was viewed as one ברכה even though three פסוקים were recited, it is very possible that the ברכות כהנים that was recited as part of this liturgical practice were the actual three פסוקים of ברכת כהנים. The significance of reciting שים ברכה whether it is defined as the actual פסוקים or the ברכה of שים ברכה lies in that both include בקשות, requests. Notice that each פסוק of ברכת כהנים contains at least one בקשה; i.e. וישם, ישא, יאר, יברכך.

We will next test our thesis by examining the prayer of הלל. הלל is an example of Jewish liturgy that is composed of six consecutive chapters of תהילים; chapters 113-118.

Currently, the recital of the פסוקים is preceded by one ברכה and is followed by one ברכה. In the הלל that follows הלל we find a בקשה: כל מעשיך: בקשה. The following provides one circumstance in which הלל was recited as part of Jewish liturgy at the time that the בית המקדש stood:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סד עמוד א-משנה. הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר (שמות יב') ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל - קהל ועדה וישראל. נכנסה כת הראשונה, נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה, תקעו הריעו ותקעו. הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בזיכי כסף ובזיכי זהב, שורה שכולה כסף - כסף, ושורה שכולה זהב - זהב, לא היו מעורבין. ולא היו לבזיכין שוליים, שמא יניחום ויקרש הדם. שחט ישראל וקבל הכהן, נותנו לחבירו, וחבירו לחבירו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן. כהן הקרוב אצל המזבח זורק זריקה אחת כנגד היסוד. יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה, יצתה שניה ונכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית. קראו את ההלל, אם גמרו - שנו, ואם שנו - שלשו, אף על פי שלא שלשו מימיהם.

Translation: MISHNAH: The group of people slaughtering the Passover Offering were divided into three groups, for it is said, and the whole assembly of the congregation of Israel shall slaughter it: i.e., the Torah

1. משנה מסכת תמיד פרק ז' משנה ב'- באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים וחמשה כלים בידם הטני ביד אחד והכוז ביד אחד והמחתה ביד אחד והבזך ביד אחד וכסויה ביד אחד וברכו את העם ברכה אחת אלא שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת במקדש היו אומרים את השם ככתבו ובמדינה בכנויו במדינה הכהנים נושאים את כפיהם ידיהם כנגד כתפותיהם ובמקדש על גבי ראשיהן.

Translation: The Kohanim stood along the steps in the central area. The first ones faced south of their colleagues holding five vessels in their hands. The basket in the hands on one. The oil vessel in the band of another. The firepan in the hands of a third. The dish in the hands of the fourth. The spoon in the hands of the fifth. They then blessed the people with one blessing. When Birkas Kohanim was recited outside of the Beis Hamikdash, it was recited as three Brachos. When Birkas Kohanim was recited in the Beis Hamikdash, it was recited as one Bracha. In the Beis Hamikdash, the Kohanim would recite Birkas Kohanim using G-d's ineffable name. When Birkas Kohanim was recited outside of the Beis Hamikdash, the Kohanim would recite Birkas Kohanim using the nickname for G-d's name. When Birkas Kohanim was recited outside of the Beis Hamikdash, the Kohanim would hold their hands below the height of their shoulders while reciting it. When Birkas Kohanim was recited outside of the Beis Hamikdash, the Kohanim would hold their hands above the height of their shoulders while reciting it.

uses three different words to describe the people present; i.e. 'assembly,' 'congregation,' and 'Israel.' The first group entered and the Temple court was filled. They closed the doors of the temple court and then sounded a Teki'ah, a Teru'ah, and a Teki'ah. The priests stood in rows, and in their hands were basins of silver and basins of gold; a row which was entirely of silver was of silver, and a row which was entirely of gold was of gold. They were not mixed and the basins had no flat bottoms, lest they put them down and the blood become congealed. The Israelite killed the lamb, and the priest caught the blood. He handed it to his colleague and his colleague passed it on to his colleague; and he received the full basin and gave back the empty one. The priest nearest the altar sprinkled it once over against the base of the altar. The first division then went out and the second entered. The second went out and the third entered. As the manner of the first group, so was the manner of the second and the third. They recited the Hallel; if they finished it, they repeated it. If they repeated Hallel and the session was not finished yet, they recited it a third time, though they never did recite it a third time. Rabbi Judah said: the third division never reached the part of hallel that begins: I love that the Lord should hear' [etc.], because the people for the third session were few².

In this משנה, we find that the recital of הלל in the בית המקדש occurred during the slaughtering of the פסח קרבן. The משנה does not provide that a ברכה was recited either before or after the recital of הלל. The recital of הלל at the time of the בית המקדש occurred at one other juncture:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף צה עמוד א-משנה. מה בין פסח הראשון לשני? הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא, והשני המין ומצה עמו בבית. הראשון טעון הלל באכילתו, והשני אינו טעון הלל באכילתו. זה וזה טעון הלל בעשייתן ונאכלין עלי על מצה ומרורים ודוחין את השבת.

Translation: MISHNAH: What is the difference between how the First Passover service was handled and how the Substitute Passover service (Pesach Sheni) was handled? The first is subject to the prohibition of leaven not being seen and leaven not being found; while at the Substitute Passover service a man may have leavened and unleavened bread in the house with him. the first requires [the reciting of] hallel when it [the paschal lamb] is eaten, when the second does not require hallel when it is eaten. but both require [the reciting of] hallel when they are sacrificed, and they are eaten roast with unleavened bread and bitter herbs, and they override the sabbath.

In this משנה we learn that הלל was recited by each חבורה, group, while it ate the קרבן פסח when the פסח קרבן was sacrificed and eaten on its scheduled date. This משנה, in line with the previous משנה, does not provide for the recital of a ברכה either before or after the recital of הלל. It is therefore fair to conclude that since in both examples of the practice of reciting הלל found in the משניות no ברכה was mentioned, הלל was an early example of a prayer that consisted solely of the recitation of פסוקים. The manner in which the משניות provide for the recitation of הלל supports that part of our thesis that

2. Professors Shmuel and Zev Safrai in their book "Haggadath Chazal" refer to this Mishna as evidence that many fewer Jews than you would have expected travelled to the Beis Hamikdash to offer the Pesach sacrifice in the years just before the destruction of the Second Beis Hamikdash.

להבין את התפלה

initially prayers consisted simply of פסוקים to which ברכות were added at a later date. The manner in which the משניות provides for the recitation of הלל may also explain why the בעל ההגדה failed to include a ברכה before the recital of הלל at the סדר³.

We will next test our thesis by examining the מוסף שמונה עשרה of ראש השנה. This example is found in the משנה and can be dated to after the destruction of the בית המקדש: משנה מסכת ראש השנה פרק ד', משנה ה'—סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עמהן ואינו תוקע קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים דברי רבי יוחנן בן נורי אמר ליה רבי עקיבא אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם וכולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע זכרונות ותוקע שופרות ותוקע ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים:

Translation: MISHNAH. The order of blessings in the Musaf 'Amidah is as follows: the reader says the blessing of the patriarchs, that of G-d's mighty attributes and that of the sanctification of the name and includes the Kingship-verses with them and does not blow the Shofar. He then says the sanctification of the day and blows, the Remembrance-verses and blows, and the Shofar-verses and blows; and he then says the blessing of the temple service and the one of thanksgiving and the blessing of the priests. This is the view of Rav Yohanan ben Nuri. Said Rabbi Akiba to him: if he does not blow the shofar for the Kingship-verses, why should he say them? No; The rule is as follows: he says the blessing of the patriarchs and of the resurrection and of the sanctification of the name, and says the Kingship-verses along with the sanctification of the day and blows the shofar, then he says the Remembrance-verses and blows, and the Shofar-verses and blows. Then he says the temple service blessing and the thanksgiving and the blessing of the priest.

משנה ו'—אין פוחתין מעשרה מלכיות מעשרה זכרונות מעשרה שופרות. רבי יוחנן בן נורי אומר אם אמר שלש שלש מכולן יצא אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות מתחיל בתורה ומשלים בנביא רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא:

Translation: MISHNAH. There should be recited not less than ten Kingship verses, ten Remembrance verses, and ten Shofar verses. Rav Yohanan ben Nuri said: if the reader says three from each set he has fulfilled his obligation.

The משניות provide that the three unique middle ברכות of the מוסף שמונה עשרה consisted of פסוקים. This liturgical example is different than the others in that the משניות do not require that every prayer leader recite the same פסוקים. Any פסוקים that matched the theme of each of the middle ברכות could be utilized. Being that each of

3. It is also important to also consider that the גמרא does not provide for the recital of a ברכה before הלל but does provide for a ברכה after reciting ברכת השיר.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיח' עמ' א'—מאי ברכת השיר? רב יהודה אמר: יהללך ה' א—להינו. ורבי יוחנן אמר: נשמת כל חי.

שכל טוב (בובר) שמות פרק יב—ואומר עליו ברכת השיר, מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללך ה' אלהינו כל מעשיך, וחותרם בא"י מלך מהולל בתשבחות, ומברך בורא פרי הגפן, ושותין בהסיבה. ור' יוחנן אמר נשמת כל חי.

the ברכות were part of עשרה, a Rabbinic composition, each ברכה followed the Rabbinic rules of liturgical composition; i.e. that a ברכה that is linked to the one before it did not begin with a ברכה but did end with a ברכה. In any event, the middle ברכות of the עשרה מוסף שמונה עשרה of ראש השנה provide an additional example of a prayer that in its earliest form consisted totally of פסוקים followed by a ברכה.

The last example of an early liturgical composition that consisted primarily of verses is the הגדה. The הגדה is a liturgical composition that was composed after the destruction of the בית המקדש. Let us examine how the משנה presents the requirements for the סדר:

משנה מסכת פסחים פרק י', משנה ד' – מזוגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמדו: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כולו מצה; שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור; שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל, הלילה הזה כולו צלי. שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים. ולפי דעתו של בן אביו מלמדו, מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ודורש מארמי אובר אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה:

Translation: MISHNAH: They filled a second cup for him. At this stage the son questions his father. If the son is unintelligent, his father instructs him to ask: 'why is this night different from all other nights. For on all other nights we eat leavened and unleavened bread, whereas on this night we eat only leavened bread; on all other nights we eat all kinds of herbs, on this night bitter herbs; on all other nights we eat meat roast, stewed or boiled, on this night, roast only; on all other nights we dip once, but on this night we dip twice.' According to the son's intelligence his father instructs him. He commences with a discussion of the shame that is found in the roots of the Jewish people and concludes with words of praise. He then expounds upon the verses from 'a wandering Aramean was my father' until he completes the whole section.

משנה מסכת פסחים פרק י משנה ה-רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח מצה ומרור. פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. מצה, על שום שנגאלו אבותינו במצרים. מרור, על שום שמררו המצריים את היי אבותינו במצרים. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר (שמות יג) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלם למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה-ה:

Translation: MISHNAH: Rabban Gamaliel used to say: whoever does not make mention of these three things on Passover does not discharge his duty, and these are they: the Passover-offering, unleavened bread and bitter herbs. The passover-offering is sacrificed because the Omnipresent passed over the houses of our fathers in Egypt, as it is said, then you shall say: it is the sacrifice of the Lord's Passover, for that he passed over etc. The unleavened bread is eaten because our fathers were redeemed from egypt, as it is said, and they

להבין את התפלה

baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt etc. The bitter herb is eaten because the Egyptians embittered the lives of our fathers in Egypt, as it is said, and they made their lives bitter etc. In every generation a man is bound to regard himself as though he personally had gone forth from Egypt, because it is said, and you shall tell your son in that day, saying: it is because of that which the Lord did for me when I came forth out of Egypt. Therefore it is our duty to thank, praise, laud, glorify, exalt, honor, bless, extol, and adore Him who wrought all these miracles for our fathers and ourselves; He brought us forth from bondage into freedom, from sorrow into joy, from mourning into festivity, from darkness into great light, and from servitude into redemption. Therefore let us say before him, Hallelu'Kab!

משנה מסכת פסחים פרק י משנה ו- עד היכן הוא אומר? בית שמאי אומרים: עד אם הבנים שמחה, ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים. וחזתם בגאולה. רבי טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ולא היה חותם. רבי עקיבא אומר כן ה' א-להינו וא-להי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתינו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו' עד ברוך אתה ה' גאל ישראל:

Translation: MISHNAH: How far does one recite it? The House of Shammai maintain: until 'as a joyous mother of children,' while the House of Hillel say: until 'the flint into a fountain of waters,' and he concludes with a Bracha of redemption. Rav Tarfon used to say who redeemed us and redeemed our fathers from Egypt, but he did not conclude with a blessing. Rabbi Akiba said: 'so may the Lord our G-d and the G-d of our fathers suffer us to reach other seasons and festivals which come towards us for peace, rejoicing in the rebuilding of Your city and glad in Your service, and there we will partake of the sacrifices and the Passover-offerings etc. as far as Blessed are You, o Lord, who has Redeemed Israel.'

Let us begin by asking the following question: is the הגדה a liturgical composition? If the הגדה represents the independent מצוה of סיפור יציאת מצרים, the retelling of the Exodus from Egypt, then it may not be appropriate to draw any conclusions about Jewish liturgy from the make-up of the הגדה. Contrary to current opinions, the above משניות do not support the view that what transpires at the סדר is the fulfillment of the מצוה of סיפור מצרים⁴. Instead the משניות support the argument that the הגדה is a liturgical composition. Study carefully the words chosen by the משנה to describe what is taking place at the סדר; i.e ולפי דעתו של בן אביו מלמדו; in other words, לימוד תורה. Based on the formula of לימוד תורה = תפלה, we can argue that the הגדה is an example of תפלה. This is confirmed by the ברכה that we recite at the end of מגיד; i.e. גאל ישראל. חז"ל would not employ the same ברכה that we recite as the third ברכה of קריאת שמע in both תפלת מעריב and תפלת שחרית as the conclusion of מגיד unless חז"ל believed that the theme of תפלת מעריב matched the theme of the third ברכה of קריאת שמע in both תפלת מעריב and תפלת שחרית. What is that theme? In the הגדה, it is expressed as follows:

ברוך אתה יי, א-להינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו

4. Editor: My research has not uncovered any reference in the גמרא to the מצוה of סיפור יציאת מצרים.

ללילה הזה, לאכל-בו מצה ומרור. כן, י-י א-להינו וא-להי אבותינו, יגיענו למועדים ולרגלים אחרים, הבאים לקראתנו לשלום. שמחים בבנין עירך, וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים (במוצאי שבת אומרים מן הפסחים ומן הזבחים), אשר יגיע דמם, על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו, ועל פדות נפשנו: ברוך אתה י-י, גאל ישראל:

תפילת ערבית in גאל ישראל of ברכה expresses the theme of the רב עמרם גאון follows:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) תפילת ערבית-מפי עוללים ויונקים שירה שמעת על הים, יחד כלם הודו והמליכו ואמרו, ה' ימלוך וגו'. ויקיים לנו ה' א-להינו מלכותו כבודו ותפארתו קדושתו וקדושת שמו הגדול. הוא ה' א-להינו יחוס וירחם עלינו וירויה מהרה מכל צרותינו וימהר לגאלנו גאולה שלמה מקרוב. ברוך אתה ה' גאל ישראל.

Translation: From the mouths of children and newborns You heard Shira after the crossing of the Sea, together all of the Jewish People thanked and anointed You King and said: Hashem Yimloch L'Olam Va'Ed. G-d should maintain for us His Hegemony, His Honor, His Majesty, His Holiness and the Holiness of His Great Name. He who is G-d our G-d should have compassion and pity on us and relieve us soon from all our troubles, hasten our redemption and make it a lasting redemption as soon as possible. Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel.

Similar wording would have been included in תפלת שחרית but for the concern that the words would create a break in לתפלה סמיכת גאולה.

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) קריאת שמע וברכותיה- שחרית-תהלה לא-ל עליון ברוך הוא ומבורך, משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו וכו'. שבחו גאולים לשמך על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו. ה' ימלוך לעולם ועד. ברוך אתה ה' גאל ישראל. ואין להוסיף דבר על ה' ימלוך לעולם ועד. מפני מה? שיש מי שטועה בו ואומר מה שלא תקנו חז"ל כאן, בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם. בא"י גאל ישראל.

Translation: Tebilos L'Kail Elyon . . . Ga'Al Yisroel. It is inappropriate to add any words after reciting the verse of Hashem Yimloch L'Olam Va'Ed. For what reason do I say that? There are those who err and who add what was not authorized by our Sages; i.e in the merit of our Forefathers bring redemption to their children. Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel.

We can therefore draw the following conclusion as to the nature of the הגדה: It is a תפלה in which we request from the רבונו של עולם that just as the רבונו של עולם rescued the Jewish people from Egypt, so too He should rescue us from our present predicament. It was instituted to be a liturgical composition to be recited at home and not in synagogue in order to mimic the eating of the קרבן פסח that was not sacrificed as other sacrifices; either as a communal sacrifice or as an individual sacrifice. Instead it was brought as the sacrifice of the group that was eating that sacrifice. Put in liturgical terms, the הגדה is not תפלה

להבין את התפלה

בציבור, public prayer and it is not תפלת יחיד, individual prayer. It was given its own unique prayer form; group prayer. Perhaps it was the failure of the הגדה to fit into one of the aforementioned categories that led to it being classified as a unique מצוה, the מצוה of סיפור יציאת מצרים. As students of Jewish prayer, we can accept that חז"ל composed the הגדה to be its own unique form of תפלה. That conclusion fits comfortably with the concept that the הגדה replaced the קרבן פסח, a קרבן which also stood alone with its own set of rules and did not fit into any other category of קרבן.

Now let us test the הגדה to determine whether it supports our thesis as to the development of Jewish liturgy. Let us begin by breaking down the wording of the הגדה. What is the most prominent feature of the הגדה? The number of פסוקים found in the הגדה. Consider further how we fulfill the obligation expressed in the משנה as: ודורש תנ"ך פסוקים מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה. It is performed by finding פסוקים that help explain the פסוקים found מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה. Notice also that despite all the פסוקים that are found in the הגדה, one פסוק dominates by making multiple appearances:

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה י-י לי, בצאתי ממצרים.

It is interesting that the same פסוק later became the basis for those who maintain that there is a מצוה of סיפור יציאת מצרים on the night of פסח. How comfortable should we feel in setting aside the view that the הגדה represents the מצוה of סיפור יציאת מצרים? Those who view the הגדה as the fulfillment of the unique מצוה of סיפור יציאת מצרים have several hurdles to overcome. Why is the מצוה not preceded by a ברכה? Why is the מצוה of סיפור יציאת מצרים not mentioned in the גמרא? And why is the מצוה of סיפור יציאת מצרים not mentioned by רב סעדיה גאון in his הגדה⁵ and is not mentioned in the הגדה of מנהג ארץ ישראל. Our view of the הגדה does not face those obstacles. We view the הגדה as an example of תפלה as לימוד תורה; a unique form of תפלה that is recited only once a year. That the הגדה is a תפלה that is recited only once a year does not make the הגדה unique. Many תפילות are recited only once a year. Since the הגדה represents לימוד תורה, it does not require a special ברכה to be recited before it is performed. לימוד תורה during the day is already covered by the various ברכות התורה that we recite during the course of the day. ולפי דעתו; i.e. משנה further fits into the wording of the משנה.

5. Here is how רב סעדיה גאון opens his הגדה:

עבדים היינו לפרעה במצרים. ויוציאנו ה' א-להינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה ואלו לא גאל הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים כבר אנו בנינו ובני בנינו משועבדין היינו לפרעה במצרים ולא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא אף אותנו גאל שנאמר ואותנו הציל משם. כנגד ארבע בנים . . .

של בן אביו מלמדו. Lastly, our position explains why רב סעדיה גאון in his הגדה does not refer to the מצוה of מנהג ארץ ישראל and neither does the הגדה of יציאת מצרים.

We cannot conclude without responding to one objection that can be raised based on the current wording of the daily שמונה עשרה. The daily שמונה עשרה in its current form is devoid of פסוקים. If תפלה = לימוד תורה, then why do we find no פסוקים in the current version of the daily שמונה עשרה? Here are some possible explanations. First, some early versions of שמונה עשרה particularly ones that followed מנהג ארץ ישראל⁶ contained portions of פסוקים within several ברכות. Second, the versions of שמונה עשרה that we recite on שבת and יום טוב particularly those for ראש השנה and יום כיפור do contain a substantial number of פסוקים in the fourth ברכה. Third, we do have evidence that a substantial portion of the wording contained within the daily שמונה עשרה has its roots in תנ"ך. We can also suggest that the daily שמונה עשרה in its current form may be an example of a prayer from which פסוקים and portions of פסוקים were removed. Why did חז"ל remove פסוקים and portions of פסוקים? אם ירצה ה', we will find an answer to that question through our continued study of תפלה.

Query: Was it fate or coincidence that our study of תפלת מעריב over the last few weeks became part of our preparation for reciting the הגדה at the סדר this year?

6. One example is available in an article entitled: The Seed That Sprouted Into The Siddur available at www.beureihatefila.com.

THE APPROPRIATE TIME TO RECITE קריאת שמע AT NIGHT

During the course of our study of תפלת ערבית, we found parallel concepts that ran through the ברכות קריאת שמע of both תפלת ערבית and תפלת שחרית. Now let us ask the question: are there any parallel concepts that run through the recital of קריאת שמע both in the morning and at night that concern the fulfillment of the מצוה of קריאת שמע? Of particular interest is the following issue that arose in our discussion concerning the fulfillment of the מצוה of קריאת שמע in the morning: The משנה¹ sets the earliest time to recite קריאת שמע in the morning as being about one hour earlier than the earliest time to recite שמונה עשרה. The גמרא moves the earliest time to recite קריאת שמע in the morning to just before הנץ החמה, the first rays of the sun, so that the recital of קריאת שמע occurs just before the earliest time to recite שמונה עשרה. Did חז"ל take similar action and change the time for reciting קריאת שמע at night? The position of רבי יהושע בן לוי as it appears in the following גמרא may provide a clue:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד' ע"ב – אמר רב: קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום . . . רבי יהושע בן לוי סבר: מקיש שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו, אף שכיבה נמי קריאת שמע סמוך למטתו.

Translation: The Master said: 'Let him recite Shema' and then say Shemona Esrei'. This accords with the view of Rav Yochanan. For Rav Yochanan says: Who inherits the world to come? The one who links the redemption from Egypt to Shemona Esrei. Rav Joshua ben Levi says: The recitation of all three Shemona Esrei each day were arranged to be said between the two recitations of Kriyas Shema each day . . . Rav Joshua ben Levi argues differently: There is here an analogy between lying down and rising. Just as at the time of rising, the recital of Shema' adjoins rising from bed, so too at the time of lying down, recital of Shema' must adjoin getting into bed.

רבי יהושע בן לוי does not accept the rule of סמיכת גאולה לתפלה. His position that קריאת שמע should be recited immediately upon rising is in line with the משנה referred to above that provides that the earliest time to recite קריאת שמע is one hour earlier than the earliest time to recite שמונה עשרה. רבי יהושע בן לוי appears to take the same position as concerns the recital of קריאת שמע at night; i.e. the מצוה should be fulfilled at the latest possible time, just before a person goes to sleep. Is not the position of רבי יהושע בן לוי

1. משנה מסכת ברכות פרק א משנה ב – מאימתי קורין את שמע בשחרית? משיכיר בין תכלת ללבן; רבי אליעזר אומר בין תכלת לכרתי.

Translation: From what time in the morning does the obligation to recite Kriyas Shema begin? When a person can distinguish between blue and white. Rabbi Eliezer says: when a person can distinguish between blue and green.

the basis of the practice to recite קריאת שמע על המטה? In fact, רבי יהושע בן לוי appears to express that very opinion:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד' עמ' ב'—אמר רבי יהושע בן לוי: אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת, מצוה לקרותו על מנתו.

Translation: Rav Joshua ben Levi says: Although a person recited Kriyas Shema in synagogue, it is mandatory that he recite it once again just before going to sleep.

רש"י was an אמורא in ארץ ישראל. It is tempting to argue that his position was not accepted in בבלי. That is simply not true. רש"י appears to accept his position:

רש"י מסכת ברכות דף ב עמוד א—עד סוף האשמורה הראשונה – שליש הלילה, כדמפרש בגמרא, (ברכות/ דף ג א) ומשמם ואילך עבר זמן, דלא מקרי תו זמן שכיבה, ולא קרינן ביה בשכבך, ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה, לפיכך הקורא קודם לכן, לא יצא ידי חובתו. אם כן למה קורין אותה בבית הכנסת? כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה. והכי תניא בברייתא בברכות ירושלמי, ולפיכך, חובה עלינו לקרותה משתחשך, ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מנתו, יצא.

Translation: What is the definition of the words: "first Ashmora"? The passing of one third of the night as it is explained in the Gemara: from that time forward, the deadline for reciting Kriyas Shema is past because it is no longer within the time frame in which people generally go to sleep. That is based on defining the time to recite Kriyas Shema at night as the period of time when people generally go to sleep. The part of the night that comes after the first third of the night is no longer considered a time when people generally go to sleep. Earlier than the first third of the night is also not considered an appropriate time to recite Kriyas Shema because it too is not the time when people generally go to sleep. So if anyone recites Kriyas Shema before the first third of the night, he is not considered as having fulfilled the Mitzvah of reciting Kriyas Shema. So then why do we recite Kriyas Shema during Tefilas Arvis in synagogue when we recite Tefilas Arvis before the first third of the night? In order that we recite Shemona Esrei after having completed some moments of Torah study by reciting Kriyas Shema. That is what we learned in the Jerusalem Talmud. Therefore those who recite Tefilas Arvis at that time must repeat Kriyas Shema once the first third of the night begins. By reciting the Kriyas Shema that is recited just before going to bed, a person fulfills his obligation to recite Kriyas Shema during the first third of the night.

In explaining the basis for the practice in his day of reciting תפלת מעריב before the time for fulfilling the מצוה of קריאת שמע at night, רש"י states his opinion that קריאת שמע על המטה was established to provide those who recited תפלת מעריב before the time for fulfilling the מצוה of קריאת שמע arrived an opportunity to recite קריאת שמע at night at the appropriate time. רש"י's position is immediately attacked by תוספות:

תוספות מסכת ברכות דף ב עמוד א—תימא לפירושו והלא אין העולם רגילין לקרות סמוך לשכיבה אלא פרשה ראשונה (לקמן דף ס:) ואם כן שלש פרשיות היה לו לקרות. ועוד קשה דצריך לברך בקריאת שמע שתים לפניו ושתים לאחריה בערבית. ועוד דאותה קריאת שמע סמוך למטה אינה אלא בשביל המזיקין כדאמר בסמוך (דף ה.) ואם תלמיד חכם הוא אינו

להבין את התפלה

צריך. ועוד קשה דא"כ פסקינן כרבי יהושע בן לוי דאמר תפלות באמצע תקנום פי' באמצע בין שני קריאת שמע בין קריאת שמע של שחרית ובין ק"ש של ערבית. ואנן קיי"ל כר' יוחנן דאמר לקמן (דף ד:) איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה. לכן פי' ר"ת דאדרבה קריאת שמע של בית הכנסת עיקר. ואם תאמר היאך אנו קורין כל כך מבעוד יום. ויש לומר דקיימא לן כרבי יהודה דאמר בפרק תפלת השחר (דף כו.) דזמן תפלת מנחה עד פלג המנחה דהיינו אחד עשר שעות פחות רביע ומיד כשיכלה זמן המנחה מתחיל זמן ערבית.

Translation: Rashi's explanation is surprising. How can Rashi hold that you can fulfill your obligation to recite Kriyas Shema at night by reciting the Kriyas Shema of the bedtime when it is our practice to only recite the first section of Kriyas Shema in that prayer. If that was the purpose of Kriyas Shema of bedtime the practice would have been to recite all three sections of Kriyas Shema as part of the Kriyas Shema of bedtime. Rashi's position is further troubling in that it is necessary to recite two Brachos before and two Brachos after Kriyas Shema in order to fulfill the Mitzvah of Kriyas Shema. That is not practiced concerning Kriyas Shema of bedtime. A third objection: was not the Kriyas Shema of bedtime instituted as a means of protecting against evil forces as it is written further on: and if he was a learned man he does need to recite Kriyas Shema of bedtime. A fourth objection to Rashi's position: is Rashi not following the ruling of Rav Joshua ben Levi who held that the recitation of all three Shemona Esreis each day were arranged to be said between the two recitations of Kriyas Shema each day. But is it not true that we accept the opinion of Rabbi Yochanon who held: who is he who will inherit the next world? The one who links redemption to Shemona Esrei. Therefore Rabbeinu Tam explained that the recital of Kriyas Shema that takes place in synagogue represents the fulfillment of the obligation to recite Kriyas Shema. Perhaps you want to challenge his position based on how early Kriyas Shema is recited. Rabbeinu Tam said that we hold like the position of Rav Yebuda who says in the chapter of Tefilas Ha'Shachar that the time to recite Mincha is until Plag Mincha which is eleven and one half hours less a quarter hour. Rav Yebuda's ruling should be interpreted further as Rav Yebudah holding that the time to recite Tefilas Arvis and to fulfill the Mitzvah of Kriyas Shema begins immediately after the deadline for reciting Mincha.

Let us demonstrate that all of the objections voiced by תוספות can be resolved. That some only recite the first פרשה of קריאת שמע in המטה is not an objection in accordance with the following:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יג' ע"ב ב' – תנו רבנן: שמע ישראל ה' א – להינו ה' אחד – זו קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא.

We accept the position that the מצוה of קריאת שמע is fulfilled immediately after reciting the first verse. However, as a practical matter, most versions of קריאת שמע על המטה require the recital of either the first or the first and second פרשיות of קריאת שמע. That we do not repeat the קריאת שמע על המטה in ברכות קריאת שמע is not an objection because we hold that the ברכות are not מעכבות², not a mandatory element of the מצוה of

2. שולחן ערוך אורח חיים סימן ס' סעיף ב'.

ברכות המצוה and not ברכות השבה are ברכות קריאת שמע. The קריאת שמע. As a result, it is not necessary to include the ברכות קריאת שמע when reciting קריאת שמע על המטה in order to fulfill the מצוה of קריאת שמע. The position of the גמרא that we recite קריאת שמע על המטה in order to avoid harmful forces and that Torah scholars are not required to recite קריאת שמע על המטה, presumes that the individual already fulfilled the מצוה of קריאת שמע. An individual who has recited קריאת שמע earlier than its required time must still repeat קריאת שמע at some point in the night. That accepting רש"י's position is tantamount to holding that there is no requirement of לתפלה in תפלת ערבית is not an objection since many accept the position that indeed there is no requirement of לתפלה in תפלת ערבית. Lastly, the position of תוספות that we act in accordance with the ruling of רבי יהודה that we may recite תפלת ערבית after פלג מנחה has been accepted only so far as it concerns reciting עשרה. As concerns the מצוה of קריאת שמע anyone who has ever attended a פלג מנחה minyan is mindful of the announcement made by the Gabbaim at that minyan: קריאת שמע must be repeated.

Further evidence that the מצוה of קריאת שמע at night is fulfilled while reciting קריאת שמע על המטה can be gleaned from the following:

סדר רב עמרם גאון קריאת שמע על המיטה³—וכשנכנס אדם לישן על מטתו צריך לקרוא ק"ש, דאמר ריב"ל אעפ"י שקרא אדם ק"ש בבית הכנסת מצוה לקרותו על מטתו. . . וקורא פרשה ראשונה מן שמע עד והיה אם שמוע. וקודם קריאתה יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא את שמע לקבל עלינו מלכות שמים שלמה. אחריה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם המפיל הבלי שינה על עיני ומשקיע שנת תרדמה על עפעפי ומנוחה על אישון בת עין, ושמרני כאישון בת עין. יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשכיבני לשלום ותעמידני לשלום ותן חלקי בתורתך. ותרגילני לדבר מצוה ואל תרגילני לדבר עבירה. ואל תביאני לידי הטא ולידי נסיון ולידי בזיון וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע. והצילני מפגע רע ומחלום רע ומהרהור רע. ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים. ותהא מטתי שלימה לפניך האר עיני פן אישן המות. בא"י המאיר לכל העולם כולו בכבודו.

Translation: When a person enters his bedroom to go to sleep, he must recite Kriyas Shema as Rav Yehoshua Ben Levi said: Although a person recited Kriyas Shema in synagogue, it is mandatory that he recite it once again just before going to sleep. He reads the first section of Kriyas Shema and before reciting the first Parsha he recites the following Bracha: Asher Kidishanu B'Mitzvotav V'Tzeivanu Likro Es Shema Li'Kabel Aleinu Malchus Shamayim Shlaima (who commanded us to recite Kriyas Shema in order to accept upon ourselves the yoke of G-d's hegemony). And after, he recites the Bracha of Ha'Mapil.

The inclusion of a ברכת המצוה before the recital of קריאת שמע על המטה by רב עמרם

3. As found in the Daniel Goldschmidt edition of סדר רב עמרם גאון, Mossad HaRav Kook, 2004 edition.

להבין את התפלה

קריאת שמע על ברכה to be recited before קריאת שמע על ברכה. A similar ברכה to be recited before קריאת שמע על ברכה lends support to רש"י's position. A similar ברכה to be recited before קריאת שמע על ברכה is found in סדר חיבור ברכות המטה:

סדר חיבור ברכות – ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרוא קריאת שמע ולהזכירו בלבב שלם ולהמליכו בנפש הפיצה אמן.

Translation: Baruch Ata . . . who sanctified and commanded us through his commandments to recite Kriyas Shema and to mention G-d with a full heart and to appoint Him king with our full soul. Amen.

Professor Yitzhak D. Galit in his book: פרקים בהשתלשלות ההלכה in an article entitled: מתולדות קריאת שמע, pages 283-300, draws a parallel between the appropriate time to recite קריאת שמע in the morning and at night. Professor Galit, to his credit, recognizes the problem we highlighted that הז"ל moved the recommended time to recite קריאת שמע in the morning from the time when a person can distinguish between colors to the time just before the first rays of the sun appear. He opines that the change was made to encourage the recital of עשרה עשרה. Professor Galit then argues that a similar change in the time for reciting קריאת שמע at night was instituted. Initially, קריאת שמע at night was recited in accordance with the position of רבי יהושע בן לוי, just before going to sleep. In order to encourage the recital of עשרה עשרה, the recital of קריאת שמע at night was moved to an earlier time. It would appear that with the passage of time, the change made to the recital of קריאת שמע at night was not as widely accepted as the change made to the recital of קריאת שמע in the morning. The announcements we frequently hear during תפלת ערבית about repeating קריאת שמע later at night is evidence of that fact. The practice of reciting קריאת שמע על המטה is further proof. Additionally, it is worth noting that in the current version of קריאת שמע על המטה we repeat the paragraphs of השכיבנו, יראו עינינו ברוך ה' לעולם and the paragraph of פסוקים but we do not recite the concluding ברכות. Why repeat these portions of תפלת ערבית if not for the fact that we are commemorating the ancient practice of fulfilling the מצוה of קריאת שמע just before going to sleep?

Is there any evidence that the practice of fulfilling the מצוה of קריאת שמע in the morning immediately upon rising continues? The following represents evidence of such a practice:

מנהג ישראל תורה סימן מו' – והסידים ואנשי מעשה אף יש להן ענין לקרות קריאת שמע תיכף כשעומדים ממתתם כדי להעביר רוח הטומאה מרמ"ח איברים כמו שכתבו הקובלים⁴.

4. מנהג ישראל תורה ס' כה, ג' – והנה בלקומי מנהגים הובא מספר מקדש מלך בשם האר"י ד"ש לקרות קריאת שמע בבוקר בעת עמדם ממתתם תיכף אחר ברכות התורה דאין רוח הטומאה סר מרמ"ח איברים עד שיקרא רמ"ח תיבות דקריאת שמע.
Translation: In the book: Summary of Customs it is written in the name of the Mikdash Melech in the name of the Ar"i that it is a good custom to recite Kriyas Shema in the morning immediately upon rising out of bed after reciting Birchos Ha'Torah because the impure spirits that invade a man's 248 bones during sleep do not leave him until he recites the 248 words of Kriyas Shema.

Translation: Chasidim and men of good deeds also have the custom of reciting Kriyas Shema immediately upon rising from bed in order to remove the impure spirit that set upon their 248 bones during sleep, a practice described by the Kabbalists.

Perhaps there is an even more universal practice that provides evidence that the custom is alive and well; i.e. the practice of reciting the first verse of קריאת שמע in the section of תפלת שחרית that begins: לעולם יהא אדם ירא שמים. When we studied that portion of תפלת שחרית, we justified the recital of the the first verse of קריאת שמע as being the commemoration of a period of שמד, persecution. Jews were prohibited from reciting קריאת שמע in תפלת שחרית so חז"ל inserted one verse of קריאת שמע to be recited early in תפלת שחרית. That justification has one flaw: the מצוה of קריאת שמע does not include a requirement that it be recited in public. Why did חז"ל not simply direct that everyone fulfill the מצוה of קריאת שמע at home? Perhaps we should reconsider why חז"ל instituted the practice of reciting the first verse of קריאת שמע in ירא אדם יהא לעולם שמים to be as follows: we recite the first verse of קריאת שמע in order to fulfill the obligation to recite קריאת שמע immediately upon rising as a memorial to the original practice.

One last thought: if it is correct that the recital the first verse of קריאת שמע in לעולם יהא שמים is a remnant of the requirement of the משנה that we recite קריאת שמע from the time when a person can distinguish between colors, have we not given support to the thesis we put forth earlier that the original order of תפלת שחרית was קריאת שמע, פסוקי דזמרה and then שמונה עשרה?

הדרן עלך תפילות החול

We have completed our study of the Daily Prayer Services. May G-d give us the health necessary so that we may return one day to the study of the daily prayer services.